ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 23ης Μαΐου 2019*

«Εξωσυμβατική ευθύνη – Οικονομική και νομισματική πολιτική – ΕΚΤ – Εθνικές κεντρικές τράπεζες – Αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους – Συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα – Ρήτρες συλλογικής δράσης – Υποχρεωτική ανταλλαγή ελληνικών χρεογράφων – Ιδιώτες πιστωτές – Γνώμη της ΕΚΤ – Κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου που απονέμει δικαιώματα σε ιδιώτες – Αρχή pacta sunt servanda – Άρθρο 17, παράγραφοι 1 και 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων – Άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ – Άρθρο 124 ΣΛΕΕ»

Στην υπόθεση T-107/17,

Frank Steinhoff, κάτοικος Αμβούργου (Γερμανία),

Ewald Filbry, κάτοικος Dortmund (Γερμανία),

Vereinigte Raiffeisenbanken Gräfenberg-Forchheim-Eschenau-Heroldsberg eG, με έδρα το Gräfenberg (Γερμανία),

Werner Bäcker, κάτοικος Rodgau (Γερμανία),

EMB Consulting SE, με έδρα το Mühltal (Γερμανία),

εκπροσωπούμενοι από τους O. Hoepner και D. Unrau, δικηγόρους,

ενάγοντες,

κατά

Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), εκπροσωπούμενης από τους O. Heinz και G. Varhelyi, επικουρούμενους από τον H.-G. Kamann, δικηγόρο,

εναγομένης,

με αντικείμενο αγωγή, δυνάμει του άρθρου 268 ΣΛΕΕ, με αίτημα την αποκατάσταση της ζημίας που υποστηρίζουν ότι υπέστησαν οι ενάγοντες λόγω του ότι η ΕΚΤ παρέλειψε, με την από 17 Φεβρουαρίου 2012 γνώμη της (CON/2012/12), να επιστήσει την προσοχή της Ελληνικής Δημοκρατίας στον παράνομο χαρακτήρα της σχεδιαζόμενης αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους μέσω της υποχρεωτικής ανταλλαγής χρεογράφων,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα)

συγκείμενο από τους S. Frimodt Nielsen, πρόεδρο, V. Kreuschitz (εισηγητή) και N. Półtorak, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γραμματέας: S. Bukšek Tomac, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 29ης Μαΐου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

1 Τον Οκτώβριο του 2009, ξέσπασε η κρίση του ελληνικού δημοσίου χρέους όταν η Ελληνική Κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι το δημόσιο έλλειμμα ανερχόταν στο 12,5 % του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) και όχι στο 3,7 % όπως είχε προηγουμένως δημοσιευθεί. Η ανακοίνωση αυτή ενέτεινε σημαντικά την αβεβαιότητα σχετικά με τα βασικά οικονομικά μεγέθη της Ελληνικής Δημοκρατίας, προκαλώντας, με αυτόν τον τρόπο, πολλές διαδοχικές υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας του εν λόγω κράτους μέλους και σταθερή αύξηση των επιτοκίων που ζητούσαν οι χρηματοπιστωτικές αγορές για τη χρηματοδότηση του ελληνικού δημοσίου χρέους.

2 Στα τέλη Απριλίου 2010, ένας οίκος αξιολόγησης υποβάθμισε τα ελληνικά χρεόγραφα στην κατηγορία BBB– από BB+, ήτοι τα κατέταξε σε μια κατηγορία η οποία θεωρείται από τις αγορές ότι αφορά χρέος υψηλού κινδύνου. Ως εκ τούτου, στις 27 Απριλίου 2010, ο οίκος αξιολόγησης Standard & Poor's (S & P) προειδοποίησε τους κατόχους ελληνικών χρεογράφων ότι είχαν κατά μέσο όρο μεταξύ 30 και 50 % πιθανότητα να τους επιστραφούν τα χρήματά τους σε περίπτωση αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους ή στάσης πληρωμών του ελληνικού κράτους.

3 Δεδομένου ότι από την ελληνική κρίση χρέους προέκυπτε απειλή για τα λοιπά κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ και κίνδυνος για τη σταθερότητα της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της, οι αρχηγοί των κρατών και των κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ συμφώνησαν, κατά τη σύνοδο κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25ης Μαρτίου 2010, να δημιουργηθεί ένας διακυβερνητικός μηχανισμός στήριξης προς την Ελληνική Δημοκρατία συνιστάμενος σε συντονισμένο διμερή δανεισμό με επιτόκια που θα διαμορφώνονται με μη χαριστικούς όρους, δηλαδή χωρίς κανένα στοιχείο επιδότησης. Η εκταμίευση των δανείων υπέκειτο σε αυστηρούς όρους και η ενεργοποίηση του μηχανισμού θα έπρεπε να γίνει κατόπιν αιτήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. Ο μηχανισμός στήριξης περιλάμβανε επίσης και σημαντική συμμετοχή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ).

4 Στις 2 Μαΐου 2010, κατ' εφαρμογήν του προαναφερθέντος μηχανισμού στήριξης, τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ έδωσαν τη συγκατάθεσή τους για να χορηγηθεί στην Ελληνική Δημοκρατία το ποσό των 80 δισεκατομμυρίων ευρώ στο πλαίσιο ενός χρηματοδοτικού πακέτου 110 δισεκατομμυρίων ευρώ το οποίο επρόκειτο να χορηγηθεί από κοινού με το ΔΝΤ.

5 Στις 9 Μαΐου 2010, στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ecofin, αποφασίστηκε να ληφθεί μια σειρά μέτρων στα οποία περιλαμβάνονταν, αφενός, η έκδοση του κανονισμού (ΕΕ) 407/2010 του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2010, για τη θέσπιση ευρωπαϊκού μηχανισμού χρηματοοικονομικής σταθεροποίησης (ΕΕ 2010, L 118, σ. 1), βάσει του άρθρου 122, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και, αφετέρου, η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ). Στις 7 Ιουνίου 2010 δημιουργήθηκε το ΕΤΧΣ και τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ και το ΕΤΧΣ υπέγραψαν τη συμφωνία-πλαίσιο σχετικά με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες το ΕΤΧΣ επρόκειτο να παράσχει στήριξη σταθερότητας.

6 Στα μέσα του 2011, η Ελληνική Δημοκρατία, τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ και πολλοί πιστωτές του Ελληνικού Δημοσίου ξεκίνησαν συζητήσεις για τη θέσπιση νέου προγράμματος χρηματοδοτικής συνδρομής. Οι συζητήσεις αυτές είχαν γενικό στόχο να μπορέσει η Ελληνική Δημοκρατία να ανακτήσει μια βιώσιμη δημοσιονομική κατάσταση. Ένα από τα μελετώμενα στοιχεία ήταν η αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους, στο πλαίσιο της οποίας οι ιδιώτες πιστωτές της Ελληνικής Δημοκρατίας θα συνέβαλλαν στην ελάφρυνση του χρέους προκειμένου να αποφευχθεί μια κατάσταση αδυναμίας πληρωμών.

7 Κατά την περίοδο Ιουνίου και Ιουλίου 2011, τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ και πολλοί ιδιώτες πιστωτές του Ελληνικού Δημοσίου υπέβαλαν προτάσεις για την αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους.

8 Κατά το ανακοινωθέν Τύπου της 1ης Ιουλίου 2011, το Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Ινστιτούτο (ΔΧΟ) δήλωσε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Το διοικητικό συμβούλιο του Διεθνούς Χρηματοπιστωτικού Ινστιτούτου επιδιώκει, με τα μέλη του και τους λοιπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, σε συνεργασία με τον δημόσιο τομέα και τις ελληνικές αρχές, όχι μόνο να συμβάλλει στην παροχή σημαντικής ταμειακής ρευστότητας στην [Ελληνική Δημοκρατία], αλλά και να θέσει τις βάσεις ώστε το ελληνικό χρέος να καταστεί περισσότερο βιώσιμο.

Η κοινότητα των ιδιωτικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών δηλώνει διατεθειμένη να καταβάλει οικειοθελώς προσπάθεια συνεργασίας με διαφάνεια και σε ευρεία κλίμακα, προκειμένου να υποστηρίξει την [Ελληνική Δημοκρατία], λόγω της ιδιαιτερότητας και του εξαιρετικού χαρακτήρα των περιστάσεων […].

Η συνεισφορά των ιδιωτών επενδυτών είναι συμπληρωματική της χρηματοδοτικής υποστηρίξεως και των δημόσιων πόρων, θα συνίσταται δε σε συγκεκριμένες επιλογές […]».

9 Στις 21 Ιουλίου 2011, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ και οι επικεφαλής των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης συναντήθηκαν προκειμένου να διαβουλευθούν σχετικά με τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν για την υπέρβαση των δυσχερειών που αντιμετώπιζε η ζώνη του ευρώ.

10 Στην κοινή δήλωσή τους της 21ης Ιουλίου 2011, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«1. Επικροτούμε τα μέτρα που έλαβε η Ελληνική Κυβέρνηση με στόχο τη σταθεροποίηση των δημόσιων οικονομικών και τη μεταρρύθμιση της οικονομίας, καθώς και τη νέα δέσμη μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της ιδιωτικοποίησης, η οποία θεσπίσθηκε πρόσφατα από το Ελληνικό Κοινοβούλιο. Πρόκειται για πρωτοφανείς, αλλά αναγκαίες προσπάθειες προκειμένου να επανέλθει η ελληνική οικονομία σε βιώσιμη πορεία οικονομικής ανάπτυξης. Συνειδητοποιούμε τις προσπάθειες που απαιτούν τα μέτρα προσαρμογής για τους Έλληνες πολίτες και είμαστε βέβαιοι ότι οι θυσίες αυτές είναι αναγκαίες για την οικονομική ανάκαμψη και ότι θα συμβάλουν στη μελλοντική σταθερότητα και ευημερία της χώρας.

2. Συμφωνούμε να στηρίξουμε ένα νέο πρόγραμμα για την [Ελληνική Δημοκρατία] και, από κοινού με το ΔΝΤ και την εθελοντική συμβολή του ιδιωτικού τομέα, να καλύψουμε πλήρως το χρηματοδοτικό έλλειμμα. Η συνολική επίσημη χρηματοδότηση εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε 109 δισεκατομμύρια ευρώ. Το πρόγραμμα αυτό θα σχεδιασθεί, κυρίως με χαμηλότερα επιτόκια και μεγαλύτερες προθεσμίες λήξεως, ώστε να βελτιώσει αποφασιστικά τη βιωσιμότητα του χρέους και τις δυνατότητες αναχρηματοδότησης της [Ελληνικής Δημοκρατίας]. Καλούμε το ΔΝΤ να συνεχίσει να συνεισφέρει στη χρηματοδότηση του νέου προγράμματος για την [Ελληνική Δημοκρατία]. Ως μέσο χρηματοδότησης σκοπεύουμε να χρησιμοποιήσουμε το [ΕΤΧΣ] για την επόμενη εκταμίευση. Θα παρακολουθήσουμε εκ του σύνεγγυς την αυστηρή υλοποίηση του προγράμματος με βάση τακτική αξιολόγηση από την [Ευρωπαϊκή] Επιτροπή σε συνεργασία με την ΕΚΤ και το ΔΝΤ.

[…]

5. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει επιδείξει προθυμία να υποστηρίξει την [Ελληνική Δημοκρατία] εθελοντικά αξιοποιώντας διάφορες δυνατότητες προς περαιτέρω ενίσχυση της γενικής βιωσιμότητας. Η καθαρή συνεισφορά του ιδιωτικού τομέα εκτιμάται σε 37 δισ. ευρώ […]».

11 Όσον αφορά τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, στο σημείο 6 της εν λόγω δηλώσεως της 21ης Ιουλίου 2011 αναφέρονται τα εξής:

«Όσον αφορά τη γενική προσέγγισή μας για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην ευρωζώνη, επιθυμούμε να καταστήσουμε σαφές ότι η περίπτωση της [Ελληνικής Δημοκρατίας] απαιτεί μια λύση έκτακτου και μοναδικού χαρακτήρα.»

12 Κατά τη σύνοδο κορυφής της 26ης Οκτωβρίου 2011, οι αρχηγοί των κρατών ή κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ δήλωσαν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«12. Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (PSI) έχει ζωτικό ρόλο στην εδραίωση της βιωσιμότητας του χρέους της [Ελληνικής Δημοκρατίας]. Συνεπώς χαιρετίζουμε την τρέχουσα συζήτηση μεταξύ της [Ελληνικής Δημοκρατίας] και των ιδιωτών επενδυτών της για την εξεύρεση λύσης για εμβάθυνση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα. Από κοινού με ένα φιλόδοξο πρόγραμμα για την ελληνική οικονομία, η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα αναμένεται να διασφαλίσει την απομείωση της σχέσης του ελληνικού χρέους προς το ΑΕΠ με στόχο να φθάσει το 120 % έως το 2020. Προς τον σκοπό αυτό, καλούμε την [Ελληνική Δημοκρατία], τους ιδιώτες επενδυτές και όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να διαμορφώσουν εθελοντική ανταλλαγή ομολόγων με ονομαστική μείωση του 50 % επί του θεωρητικού ελληνικού χρέους που κατέχουν ιδιώτες επενδυτές. Τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ θα συνεισφέρουν στο σύνολο των μέτρων συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα ποσό ύψους έως 30 δισεκατομμύρια ευρώ. Στη βάση αυτή, ο επίσημος τομέας είναι έτοιμος να παράσχει πρόσθετη χρηματοδότηση του προγράμματος ύψους έως 100 δισεκατομμύρια ευρώ μέχρι το 2014, συμπεριλαμβανομένης της απαιτούμενης ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών. Το νέο πρόγραμμα θα πρέπει να συμφωνηθεί έως το τέλος του 2011 και η ανταλλαγή ομολόγων να εφαρμοστεί στις αρχές του 2012. Καλούμε το ΔΝΤ να συνεχίσει να συνεισφέρει στη χρηματοδότηση του νέου ελληνικού προγράμματος.

[…]

15. Όσον αφορά τη γενική προσέγγισή μας για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην ευρωζώνη, επαναλαμβάνουμε την απόφασή μας της 21ης Ιουλίου [2011], ότι η περίπτωση της [Ελληνικής Δημοκρατίας] απαιτεί μια λύση έκτακτου και μοναδικού χαρακτήρα.»

13 Κατά το ανακοινωθέν Τύπου του Ελληνικού Υπουργείου Οικονομικών της 17ης Νοεμβρίου 2011, το εν λόγω Υπουργείο άρχισε διαπραγματεύσεις με τους κατόχους ελληνικών χρεογράφων για την προετοιμασία οικειοθελούς ανταλλαγής των χρεογράφων αυτών με ονομαστική μείωση κατά ποσοστό 50 % επί της θεωρητικής αξίας του ελληνικού χρέους που κατείχαν οι ιδιώτες επενδυτές, κατά τα προβλεπόμενα στο σημείο 12 της δήλωσης της 26ης Οκτωβρίου 2011.

14 Στις 2 Φεβρουαρίου 2012, η Ελληνική Δημοκρατία ζήτησε, βάσει του άρθρου 127 παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 282, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) να διατυπώσει γνώμη σχετικά με το ελληνικό σχέδιο νόμου 4050/2012 για τη θέσπιση κανόνων τροποποίησης τίτλων έκδοσης ή εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου με συμφωνία των ομολογιούχων, για την αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους, η οποία στηριζόταν ιδίως στην εφαρμογή «ρητρών συλλογικής δράσεως» (στο εξής: CAC).

15 Στις 17 Φεβρουαρίου 2012, η ΕΚΤ εξέδωσε τη γνώμη CON/2012/12 σχετικά με τους όρους των τίτλων έκδοσης ή εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου (στο εξής: επίμαχη γνώμη. Από την εν λόγω γνώμη προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι, πρώτον, «είναι σημαντικό τα κράτη μέλη να είναι σε θέση να τηρούν ανά πάσα στιγμή τις δεσμεύσεις τους, μεταξύ άλλων ενόψει της διασφάλισης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας», δεύτερον, «[η] περίπτωση της Ελληνικής Δημοκρατίας συνιστά εξαιρετική και μοναδική περίπτωση» (παράγραφος 2.1), τρίτον, ο σκοπός του σχεδίου νόμου είναι να διευκολύνει τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και ιδίως τη θέση σε εφαρμογή μιας διαδικασίας για τη διευκόλυνση, σύμφωνα με τις CAC, της διαπραγμάτευσης με τους κατόχους ελληνικών ομολόγων και της επίτευξης συμφωνίας με αυτούς επί πρότασης της Ελληνικής Δημοκρατίας για την ανταλλαγή των τίτλων αυτών και, ως εκ τούτου, της πιθανής αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους (παράγραφος 2.2), τέταρτον, «[η] ΕΚΤ χαιρετίζει το γεγονός ότι οι όροι της ανταλλαγής είναι προϊόν διαπραγματεύσεων μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και των εκπροσώπων των ομολογιούχων» (παράγραφος 2.3), πέμπτον, «[σ]ε γενικές γραμμές, η χρήση [CAC] ως διαδικασία μέσω της οποίας επιτυγχάνεται ανταλλαγή ομολόγων συνάδει με τη γενική πρακτική […]» (παράγραφος 2.4) και, έκτον, «η Κυβέρνηση της Ελληνικής Δημοκρατίας παραμένει αποκλειστικά υπεύθυνη για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων που θα διασφαλίσουν εν τέλει τη βιωσιμότητα του χρέους της» (παράγραφος 2.6).

16 Με ανακοινωθέν Τύπου της 21ης Φεβρουαρίου 2012, το Ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών, αφενός, δημοσιοποίησε τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της σχεδιαζόμενης ανταλλαγής ελληνικών χρεογράφων και, αφετέρου, ανακοίνωσε την κατάρτιση και ψήφιση σχετικού νόμου. Η εν λόγω συναλλαγή θα περιλάμβανε αίτηση συμφωνίας και πρόσκληση προς τους ιδιώτες κατόχους ορισμένων ελληνικών χρεογράφων να ανταλλάξουν τα χρεόγραφα αυτά με νέα, ονομαστικής αξίας ίσης προς το 31,5 % αυτής του ανταλλασσόμενου χρέους, καθώς και με χρεόγραφα του ΕΤΧΣ 24μηνης διάρκειας και με ονομαστική αξία ίση προς το 15 % της αξίας του ανταλλασσόμενου χρέους, χρεόγραφα τα οποία επρόκειτο να χορηγήσει η Ελληνική Δημοκρατία κατά τη σύναψη της συμφωνίας. Επιπλέον, κάθε ιδιώτης επενδυτής που θα μετείχε στην ανταλλαγή θα λάμβανε αποσπώμενους τίτλους της Ελληνικής Δημοκρατίας συνδεόμενους με το ΑΕΠ, με θεωρητική αξία ίση προς αυτή των νέων χρεογράφων.

17 Επίσης στις 21 Φεβρουαρίου 2012, η Ευρωομάδα εξέδωσε δήλωση με την οποία «σημειώνει τη συμφωνία στην οποία κατέληξαν οι ελληνικές αρχές και ο ιδιωτικός τομέας σχετικά με τους γενικούς όρους της προσφοράς ανταλλαγής των χρεωστικών τίτλων, η οποία αφορά όλους τους κατόχους χρεογράφων του ιδιωτικού τομέα» και διαπίστωσε ότι «[η] επιτυχία [της συμμετοχής ιδιωτών επενδυτών, Private Sector Involvement] [ήταν] απαραίτητη προϋπόθεση για το νέο σχέδιο έκτακτης ανάγκης». Επιπλέον, η Ευρωομάδα επιβεβαίωσε την πρόσθετη οικονομική βοήθεια από τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ προς την Ελλάδα μέσω του ΕΤΧΣ και επισήμανε ότι «[ο]ι αντίστοιχες συνεισφορές του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα [έπρεπε] να διασφαλίσουν ότι ο δείκτης του δημοσίου χρέους θα μειώνεται συνεχώς και θα φθάσει στο 120,5 % του ΑΕΠ το 2020».

18 Στις 23 Φεβρουαρίου 2012, το Ελληνικό Κοινοβούλιο εξέδωσε τον νόμο 4050/2012, Κανόνες τροποποιήσεως τίτλων, εκδόσεως ή εγγυήσεως του Ελληνικού Δημοσίου με συμφωνία των Ομολογιούχων (ΦΕΚ Α 36/23-02-2012). Δυνάμει του μηχανισμού των CAC, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις επρόκειτο να καταστούν νομικά δεσμευτικές για όλους τους κατόχους τίτλων διεπόμενων από το ελληνικό δίκαιο και εκδοθέντων πριν την 31η Δεκεμβρίου 2011, όπως αυτοί είχαν προσδιοριστεί με την πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου με την οποία εγκρίθηκαν οι προσκλήσεις για τη συμμετοχή ιδιωτών επενδυτών (Private Sector Involvement, στο εξής: PSI), εφόσον οι εν λόγω τροποποιήσεις θα εγκρίνονταν, συλλογικά και ανεξαρτήτως σειράς, από απαρτία των ομολογιούχων αντίστοιχη προς τα δύο τρίτα τουλάχιστον της ονομαστικής αξίας των εν λόγω τίτλων. Εκτός αυτού, στην αιτιολογική έκθεση του νόμου 4050/2012, αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι «η [ΕΚΤ] και τα άλλα μέλη του Ευρωσυστήματος έχουν προβεί σε ειδικές συμφωνίες με την [Ελληνική Δημοκρατία] ώστε να αποφευχθεί να τεθεί σε κίνδυνο η αποστολή και ο θεσμικός ρόλος τους, και ο ρόλος της [ΕΚΤ] στη διαμόρφωση της νομισματικής πολιτικής, όπως προκύπτει από τη Συνθήκη».

19 Με ανακοινωθέν Τύπου της 24ης Φεβρουαρίου 2012, το Ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών διευκρίνισε τους όρους της οικειοθελούς ανταλλαγής χρεογράφων με συμμετοχή ιδιωτών επενδυτών, κάνοντας μνεία του ελληνικού νόμου 4050/2012. Εν συνεχεία, απευθύνθηκαν δημόσιες προσκλήσεις για συμμετοχή σε ανταλλαγή χρεογράφων.

20 Με ανακοινωθέν Τύπου της 9ης Μαρτίου 2012, το Ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών δήλωσε ότι, κατ' αρχήν, πληρούνταν οι προϋποθέσεις που καθορίζονται από τον νόμο 4050/2012 και ανακοίνωσε τα ποσοστά στα οποία οι ιδιώτες πιστωτές είχαν αποδεχθεί την προσφορά ανταλλαγής. Στο πλαίσιο αυτό, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«[Ο]ι κάτοχοι χρεογράφων εκδόσεως ή εγγυήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας για ποσό περίπου 172 δισεκατομμυρίων ευρώ προσκόμισαν τα οικεία χρεόγραφα προς ανταλλαγή ή συναίνεσαν στις προτεινόμενες τροποποιήσεις απαντώντας στις προσκλήσεις και στα αιτήματα έγκρισης που απηύθυνε η Ελληνική Δημοκρατία στις 24 Φεβρουαρίου 2012.

Σχετικά με τα 177 περίπου δισεκατομμύρια ευρώ των διεπόμενων από το ελληνικό δίκαιο χρεογράφων εκδόσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας τα οποία αποτέλεσαν το αντικείμενο προσκλήσεων, η Ελληνική Δημοκρατία έλαβε προσφορές ανταλλαγής και συμφωνίες από κατόχους χρεογράφων ονομαστικής αξίας περίπου 152 δισεκατομμυρίων ευρώ, ποσό που αντιπροσωπεύει το 85,8 % του ονομαστικού ποσού των τίτλων αυτών που δεν έχει ακόμη ρυθμιστεί. Οι κάτοχοι του 5,3 % του ονομαστικού ποσού των τίτλων αυτών που δεν έχει ακόμη ρυθμιστεί συμμετείχαν στη σχετική διαδικασία και απέρριψαν τις προτεινόμενες τροποποιήσεις. Η Ελληνική Δημοκρατία ενημέρωσε τους πιστωτές της του δημόσιου τομέα ότι, αμέσως μετά την επιβεβαίωση και πιστοποίησή τους από την [Κεντρική] Τράπεζα της Ελλάδος, υπό την ιδιότητά της ως διαχειρίστριας της διαδικασίας δυνάμει του νόμου 4050/2012 […], σκοπεύει να αποδεχθεί τις συμφωνίες που έλαβε και να τροποποιήσει τους όρους όλων των διεπόμενων από το ελληνικό δίκαιο χρεογράφων, περιλαμβανομένων και εκείνων που δεν προσκομίσθηκαν προς ανταλλαγή κατόπιν των προσκλήσεων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον προαναφερθέντα νόμο. Κατά συνέπεια, η Ελληνική Δημοκρατία δεν θα παρατείνει την περίοδο πρόσκλησης για τα χρεόγραφα που διέπονται από το ελληνικό δίκαιο.

[…] Εφόσον οι συμφωνίες σχετικά με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις των διεπόμενων από το ελληνικό δίκαιο χρεογράφων γίνουν δεκτές, η συνολική ονομαστική αξία των εν λόγω τίτλων που πρόκειται να ανταλλαγούν και άλλων τίτλων [διεπόμενων από άλλο δίκαιο πλην του ελληνικού] που αποτέλεσαν αντικείμενο των προσκλήσεων και για τους οποίους η Ελληνική Δημοκρατία έλαβε προσφορές ανταλλαγής και συμφωνίες σχετικά με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις θα ανέλθει στα 197 δισεκατομμύρια ευρώ, ήτοι το 95,7 % της συνολικής ονομαστικής αξίας των χρεογράφων τα οποία αφορούν οι προσκλήσεις.»

21 Οι ενάγοντες, Frank Steinhoff και Ewald Filbry, Vereinigte Raiffeisenbanken Gräfenberg-Forchheim-Eschenau-Heroldsberg eG, Werner Bäcker καθώς και EMB Consulting SE, κάτοχοι ελληνικών χρεογράφων, αφού απέρριψαν την προσφορά ανταλλαγής των τίτλων τους, μετείχαν στην αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους, στο πλαίσιο του PSI και των CAC που τέθηκαν σε εφαρμογή δυνάμει του ελληνικού νόμου 4050/2012.

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

22 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 16 Φεβρουαρίου 2017, οι ενάγοντες άσκησαν την υπό κρίση αγωγή.

23 Κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή, το Γενικό Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία.

24 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 29ης Μαΐου 2018.

25 Οι ενάγοντες ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο:

– να υποχρεώσει την ΕΚΤ να καταβάλει στον F. Steinhoff το ποσό των 314 000 ευρώ, στον E. Filbry το ποσό των 54 950 ευρώ, στη Vereinigte Raiffeisenbanken Gräfenberg-Forchheim-Eschenau-Heroldsberg eG το ποσό των 2 355 000 ευρώ, στον W. Bäcker το ποσό των 303 795 ευρώ και στην EMB Consulting το ποσό των 750 460 ευρώ·

– να προσαυξήσει τα ποσά αυτά με τόκους υπολογιζόμενους από την εκκρεμοδικία, βάσει επιτοκίου 5 % άνω του βασικού επιτοκίου.

26 Η ΕΚΤ ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

– να απορρίψει την αγωγή ως απαράδεκτη ή, επικουρικώς, ως αβάσιμη·

– να καταδικάσει τους ενάγοντες στα δικαστικά έξοδα.

Σκεπτικό

Επί του παραδεκτού

27 Η ΕΚΤ υποστηρίζει ότι η αγωγή των εναγόντων είναι απαράδεκτη για τέσσερις λόγους: πρώτον, η αγωγή έχει παραγραφεί, δεύτερον, το Γενικό Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των προβαλλόμενων αιτημάτων, τρίτον, δεν μπορεί να καταλογιστεί ευθύνη στην ΕΚΤ καθόσον δεν διέθετε εξουσία προς έκδοση νομικά δεσμευτικής πράξεως, και, τέταρτον, δεν υφίσταται εξωσυμβατική ευθύνη λόγω παραλείψεως καθόσον η ΕΚΤ δεν υπείχε υποχρέωση να ενεργήσει.

28 Οι ενάγοντες αντιτείνουν ότι η αγωγή τους δεν είναι απαράδεκτη.

Επί της παραγραφής της αγωγής και του παραδεκτού των παραρτημάτων

29 Η ΕΚΤ επισημαίνει ότι, αφενός, οι ζημίες που προβάλλουν οι ενάγοντες προκύπτουν από το PIS, που δημοσιεύτηκε στις 9 Μαρτίου 2012 και, αφετέρου, η υπό κρίση αγωγή των εναγόντων, που κατατέθηκε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 16 Φεβρουαρίου 2017, αποτέλεσε αντικείμενο αιτημάτων τακτοποίησης στα οποία αυτοί ανταποκρίθηκαν στις 15 Μαρτίου 2017. Η ΕΚΤ συνάγει εξ αυτού ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν επιλήφθηκε της αγωγής των εναγόντων παρά μόλις στις 15 Μαρτίου 2017 και ότι, κατά συνέπεια, η αγωγή αυτή έχει παραγραφεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 46 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με το άρθρο 76 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.

30 Κατά το άρθρο 46 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι αξιώσεις κατά της Ένωσης στο πεδίο της εξωσυμβατικής ευθύνης παραγράφονται μετά πέντε έτη από την επέλευση του ζημιογόνου γεγονότος. Η παραγραφή διακόπτεται διά της προσφυγής ή αγωγής που ασκείται ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Το άρθρο 46 του εν λόγω Οργανισμού διευκρινίζει ότι εφαρμόζεται επίσης στις αγωγές κατά της ΕΚΤ στο πεδίο της εξωσυμβατικής ευθύνης.

31 Εν προκειμένω, οι ενάγοντες φρονούν ότι η επίμαχη γνώμη, που εκδόθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2012, συνιστά το γεγονός που συνεπάγεται την εξωσυμβατική ευθύνη της ΕΚΤ. Οι ενάγοντες άσκησαν την υπό κρίση αγωγή αποζημίωσης στις 16 Φεβρουαρίου 2017. Ως εκ τούτου, η προσφυγή τους ασκήθηκε εντός πέντε ετών από την έκδοση της εν λόγω γνώμης και δεν μπορεί να θεωρηθεί παραγραφείσα.

32 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι το δικόγραφο της προσφυγής αποτέλεσε αντικείμενο αιτημάτων τακτοποίησης εκ μέρους της Γραμματείας του Γενικού Δικαστηρίου σχετικών, πρώτον, με την προσκόμιση παραρτημάτων με σελιδαρίθμηση συνεχή, αλλά χωριστή από το διαδικαστικό έγγραφο στο οποίο επισυνάπτονται [βλ. παράρτημα 2, στοιχείο ια′, των διατάξεων για τη ρύθμιση πρακτικών ζητημάτων σχετικών με την εκτέλεση του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου (ΕΕ 2015, L 152, σ. 1) όπως ίσχυαν κατά τον χρόνο υποβολής των αιτημάτων αυτών (στο εξής: διατάξεις για τη ρύθμιση πρακτικών ζητημάτων)] και, δεύτερον, με την προσκόμιση επικυρωμένου αντιγράφου του διαδικαστικού εγγράφου, μαζί με τα παραρτήματά του (βλ. παράρτημα 2, στοιχεία η′, ι′ και ιγ′, των διατάξεων για τη ρύθμιση πρακτικών ζητημάτων) ούτε από το γεγονός ότι οι ενάγοντες διόρθωσαν αυτές τις παρατυπίες μόλις στις 15 Μαρτίου 2017.

33 Πράγματι, αντιθέτως προς τον ισχυρισμό της ΕΚΤ, η τακτοποίηση δικογράφου προσφυγής ή αγωγής δεν επηρεάζει, κατ' αρχήν, ούτε την έναρξη της εκκρεμοδικίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου ούτε τον χαρακτηρισμό της κατάθεσής του εντός της προθεσμίας που τάσσει το άρθρο 263, έκτο εδάφιο, ΣΛΕΕ ή το άρθρο 46 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με το σημείο 111 των διατάξεων για τη ρύθμιση πρακτικών ζητημάτων, αν ένα εισαγωγικό δικόγραφο δεν είναι σύμφωνο με τους τυπικούς κανόνες που ορίζονται στο παράρτημα 2 των εν λόγω διατάξεων, τούτο μπορεί απλώς να έχει ως συνέπεια την αναβολή της επίδοσής του. Επομένως, σε περίπτωση τακτοποίησης εισαγωγικού δικογράφου, η ημερομηνία καταθέσεως του εν λόγω δικογράφου ενώπιον του Γενικού Δικογράφου παραμένει αμετάβλητη. Ένα εισαγωγικό δικόγραφο πρέπει να θεωρείται ότι κατατέθηκε απαραδέκτως μόνον όταν δεν εκθέτει τα βασικά στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 76 του Κανονισμού Διαδικασίας και όταν τα στοιχεία αυτά δεν προσκομίζονται έως την εκπνοή της προθεσμίας ασκήσεως προσφυγής (πρβλ. αποφάσεις της 27ης Νοεμβρίου 1984, Bensider κ.λπ. κατά Επιτροπής, 50/84, EU:C:1984:365, σκέψη 8, και της 16ης Δεκεμβρίου 2011, Enviro Tech Europe και Enviro Tech International κατά Επιτροπής, T-291/04, EU:T:2011:760, σκέψη 95) ή όταν έχει υποβληθεί αίτηση τακτοποίησης του εν λόγω δικογράφου, λόγω του ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο παράρτημα I των διατάξεων για τη ρύθμιση πρακτικών ζητημάτων, και ο προσφεύγων ή ενάγων δεν προβαίνει στη ζητούμενη τακτοποίηση (βλ. σημείο 110 των διατάξεων για τη ρύθμιση πρακτικών ζητημάτων).

34 Η ΕΚΤ διαπίστωσε επίσης ότι πολλά από τα παραρτήματα του δικογράφου της αγωγής δεν είχαν μεταφραστεί από τα ελληνικά προς τη γλώσσα διαδικασίας, ήτοι τα γερμανικά. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, κατόπιν ερωτήσεως του Γενικού Δικαστηρίου, η ΕΚΤ διευκρίνισε ότι από το γεγονός ότι τα εν λόγω παραρτήματα δεν μεταφράστηκαν προς τη γλώσσα διαδικασίας έπρεπε να συναχθεί ότι αυτά ήταν απορριπτέα ως απαράδεκτα.

35 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 46, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, τα προσκομιζόμενα ή επισυναπτόμενα στοιχεία που έχουν συνταχθεί σε άλλη γλώσσα πρέπει να συνοδεύονται από μετάφραση στη γλώσσα διαδικασίας. Η παράγραφος 3 του ίδιου αυτού άρθρου προβλέπει, ωστόσο, ότι, σε περίπτωση μακροσκελών στοιχείων, μπορούν να προσκομίζονται μεταφράσεις αποσπασμάτων. Επομένως, η μετάφραση προς τη γλώσσα διαδικασίας των συνημμένων στο εισαγωγικό δικόγραφο στοιχείων δεν συνιστά απαίτηση που πρέπει να πληρούται συστηματικά. Κατά συνέπεια, η έλλειψη μετάφρασης δεν μπορεί να συνεπάγεται αυτεπαγγέλτως το απαράδεκτο των στοιχείων αυτών.

36 Επιπλέον, όπως προκύπτει από το σημείο 108 των διατάξεων για τη ρύθμιση πρακτικών ζητημάτων [νυν σημείο 99, κατόπιν των τροποποιήσεων των διατάξεων για τη ρύθμιση πρακτικών ζητημάτων σχετικών με την εκτέλεση του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου (ΕΕ 2018, L 294, σ. 40)], όταν τα συνημμένα σε διαδικαστικό έγγραφο στοιχεία δεν συνοδεύονται από μετάφραση στη γλώσσα διαδικασίας, ο Γραμματέας ζητεί την τακτοποίησή τους από τον οικείο διάδικο, αν η μετάφραση κρίνεται απαραίτητη για την ομαλή διεξαγωγή της δίκης. Εν προκειμένω, τέτοιο αίτημα δεν υποβλήθηκε, οπότε η έλλειψη μετάφρασης δεν θεωρήθηκε ότι επηρεάζει την ομαλή διεξαγωγή της δίκης.

37 Υπό το πρίσμα των διευκρινίσεων αυτών, συνάγεται ότι η έλλειψη μετάφρασης των επίμαχων παραρτημάτων στη γλώσσα διαδικασίας, αφενός, δεν συνιστά παρατυπία συνεπαγόμενη το απαράδεκτό τους και, αφετέρου, δεν θέτει εν αμφιβόλω την ημερομηνία καταθέσεως του δικογράφου της αγωγής και, ως εκ τούτου, τη μη παραγραφή της υπό κρίση αγωγής.

38 Για όλους τους ανωτέρω λόγους, πρέπει να απορριφθούν τα επιχειρήματα της ΕΚΤ ότι η αγωγή των εναγόντων έχει παραγραφεί και ότι τα παραρτήματα που δεν έχουν μεταφρασθεί στη γλώσσα διαδικασίας είναι απαράδεκτα.

Επί της αρμοδιότητας του Γενικού Δικαστηρίου

39 Η ΕΚΤ θεωρεί ότι η προβαλλόμενη ζημία προκλήθηκε από ένα αμιγώς εθνικό μέτρο. Κατά συνέπεια, δεν στοιχειοθετείται η εξωσυμβατική της ευθύνη και το Γενικό Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο.

40 Προς στήριξη του επιχειρήματος αυτού, πρώτον, η ΕΚΤ υποστηρίζει ότι οι ζημίες που ισχυρίζονται ότι υπέστησαν οι ενάγοντες δεν προκλήθηκαν από τη συμπεριφορά της, αλλά, αφενός, από αυτή του Ελληνικού Κοινοβουλίου που εξέδωσε τον νόμο 4050/2012 και, αφετέρου, από την απόφαση της πλειοψηφίας των κατόχων των επίμαχων χρεογράφων. Δεύτερον, η αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους κράτους μέλους εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών. Επομένως, με την έκδοση του νόμου 4050/2012, η Ελληνική Δημοκρατία δεν εφάρμοσε το δίκαιο της Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Τρίτον, ανεξάρτητα από το αν ο νόμος 4050/2012 εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης, υποχρέωση να αποζημιώσει τους ενάγοντες για οποιαδήποτε προβαλλόμενη ζημία υπέχει η Ελληνική Δημοκρατία και όχι η ΕΚΤ, δεδομένου ότι, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν κάθε μέτρο ικανό να διασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων που υπέχουν από το δίκαιο της Ένωσης, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η υποχρέωση να εξαλείφουν τις παράνομες συνέπειες των παραβάσεων του δικαίου της Ένωσης. Τέταρτον, η επίμαχη γνώμη δεν αφορά –και δεν μπορεί να αφορά– τα ειδικά χαρακτηριστικά του PSI. Η απόφαση να προταθεί το PSI και ο σχεδιασμός του απέκειτο αποκλειστικά στα όργανα της Ελληνικής Δημοκρατίας. Επιπλέον, η απόφαση αποδοχής των όρων του PSI ελήφθη με ειδική πλειοψηφία των ιδιωτών πιστωτών.

41 Οι ενάγοντες φρονούν ότι η επίμαχη γνώμη αποτελεί καθοριστική αιτία της έκδοσης και της θέσης σε εφαρμογή από το Ελληνικό Κράτος του νόμου 4050/2012.

42 Λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων αυτών, πρέπει να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 268 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 340, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, το Γενικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί των διαφορών που αφορούν τις ζημίες που προξενεί η ΕΚΤ, τούτο δε σύμφωνα με τις γενικές αρχές που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών.

43 Δεδομένου ότι οι ενάγοντες ισχυρίζονται ότι η ζημία που υπέστησαν προκλήθηκε από την έκδοση της επίμαχης γνώμης από την ΕΚΤ, το Γενικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να εξετάσει τον ισχυρισμό αυτό βάσει των άρθρων 268 και 340 ΣΛΕΕ.

44 Το γεγονός ότι η ΕΚΤ εκτιμά ότι η εν λόγω ζημία προκλήθηκε όχι από την επίμαχη γνώμη, αλλά από τις ενέργειες της Ελληνικής Δημοκρατίας και των λοιπών κατόχων ελληνικών χρεογράφων, δεν αναιρεί το συμπέρασμα αυτό.

45 Πράγματι, το ζήτημα αυτό ανάγεται στην εξέταση των προϋποθέσεων οι οποίες απαιτούνται για την εφαρμογή της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης, δηλαδή, εν προκειμένω, στον προσδιορισμό του γενεσιουργού γεγονότος της ευθύνης και στην αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του γεγονότος αυτού και της προβαλλομένης ζημίας, και οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο της εξέτασης της ουσίας της υπό κρίση

αγωγής (πρβλ. αποφάσεις της 29ης Ιανουαρίου 1998, Dubois et Fils κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, T-113/96, EU:T:1998:11, σκέψη 34, και της 3ης Μαΐου 2017, Σωτηροπούλου κ.λπ. κατά Συμβουλίου, T-531/14, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:297, σκέψεις 58 έως 61).

46 Στην περίπτωση κατά την οποία το Γενικό Δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι προβαλλόμενες ζημίες δεν προκλήθηκαν από την επίμαχη γνώμη, το συμπέρασμα αυτό δεν μεταβάλλει ούτε το εύρος του αντικειμένου της υπό κρίση αγωγής που αποσκοπεί στο να υποχρεωθεί η ΕΚΤ να αποζημιώσει τους ενάγοντες, ούτε την αρμοδιότητα του Γενικού Δικαστηρίου να επιληφθεί της σχετικής διαφοράς. Στην περίπτωση αυτή, το Γενικό Δικαστήριο είναι, πράγματι, αρμόδιο να κρίνει ότι η εν λόγω ζημία δεν μπορεί να καταλογιστεί στην ΕΚΤ και να απορρίψει την αγωγή ως αβάσιμη.

47 Επομένως, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της ΕΚΤ ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της εξωσυμβατικής ευθύνης την οποία προβάλλουν οι ενάγοντες.

Επί της απουσίας εξωσυμβατικής ευθύνης λόγω έλλειψης δικαιώματος προς έκδοση νομικά δεσμευτικών οδηγιών

48 Η ΕΚΤ υποστηρίζει ότι η αγωγή των εναγόντων είναι απαράδεκτη, διότι, εκδίδοντας τη γνώμη της, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 127, παράγραφος 4, και του άρθρου 282, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, η ΕΚΤ δεν ασκεί εξουσία προς έκδοση νομικά δεσμευτικών οδηγιών. Ως εκ τούτου, θεωρεί ότι η έκδοση της γνώμης αυτής δεν μπορούσε να ενεργοποιήσει την εξωσυμβατική ευθύνη της.

49 Προς στήριξη του ισχυρισμού αυτού, η ΕΚΤ θεωρεί ότι από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η συνεργασία μεταξύ των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και των εθνικών αρχών ή η μη δεσμευτική τεχνική βοήθεια που παρέχουν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει την εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης έναντι των ιδιωτών. Η αγωγή αποζημίωσης είναι απαράδεκτη όταν το μέτρο του θεσμικού οργάνου της Ένωσης είναι αμιγώς πολιτικής φύσης. Επιπλέον, η Ελληνική Δημοκρατία ενήργησε, εν προκειμένω, σε έναν τομέα που εμπίπτει αποκλειστικά στην εθνική αρμοδιότητα. Τέλος, η ΕΚΤ αμφισβητεί, αφενός, ότι η πλέον πρόσφατη νομολογία έχει δεχθεί ότι μη δεσμευτικές νομικές πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης μπορούν να στοιχειοθετήσουν την εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης, εφόσον οι πράξεις αυτές κατέληξαν σε παράνομη συμπεριφορά των εθνικών αρχών και, αφετέρου, ότι οι γνώμες που διατυπώνει είναι νομικά δεσμευτικές για τα κράτη μέλη.

50 Οι ενάγοντες αμφισβητούν την ορθότητα των επιχειρημάτων αυτών.

51 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η αγωγή αποζημιώσεως είναι αυτοτελές μέσο δικαστικής προστασίας, το οποίο έχει ιδιαίτερη λειτουργία στο πλαίσιο του συστήματος των μέσων δικαστικής προστασίας και εξαρτάται από προϋποθέσεις ασκήσεως οι οποίες έχουν τεθεί λόγω του ειδικού αντικειμένου του. Ενώ σκοπός της προσφυγής ακυρώσεως και της προσφυγής κατά παραλείψεως είναι να επιβληθεί κύρωση λόγω του παράνομου χαρακτήρα μιας νομικώς δεσμευτικής πράξεως ή λόγω της ελλείψεως τέτοιας πράξεως, η αγωγή αποζημιώσεως έχει ως αντικείμενο αίτηση αποκαταστάσεως ζημίας απορρέουσας από παράνομη πράξη ή συμπεριφορά καταλογιστέα σε όργανο της Ένωσης (απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2015, Accorinti κ.λπ. κατά ΕΚΤ, T-79/13, EU:T:2015:756, σκέψη 61).

52 Κατά πάγια νομολογία σχετικά με την εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης για ζημίες που προκλήθηκαν σε ιδιώτες από παράβαση του δικαίου της Ένωσης καταλογιστέα σε θεσμικό όργανο ή οργανισμό της Ένωσης, εφαρμοστέα mutatis mutandis στην εξωσυμβατική ευθύνη της ΕΚΤ που προβλέπει το άρθρο 340, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, δικαίωμα αποζημιώσεως αναγνωρίζεται όταν πληρούνται τρεις προϋποθέσεις, ήτοι ότι ο παραβιασθείς κανόνας δικαίου αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες και ότι η παράβαση είναι κατάφωρη, ότι το υποστατό της ζημίας αποδεικνύεται και, τέλος, ότι υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβάσεως της υποχρεώσεως εκείνου ο οποίος

εξέδωσε την πράξη και της ζημίας που υπέστησαν οι θιγέντες (πρβλ. αποφάσεις της 10ης Ιουλίου 2003, Επιτροπή κατά Fresh Marine, C-472/00 P, EU:C:2003:399, σκέψη 25, της 23ης Μαρτίου 2004, Διαμεσολαβητής κατά Lamberts, C-234/02 P, EU:C:2004:174, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 4ης Απριλίου 2017, Διαμεσολαβητής κατά Staelen, C-337/15 P, EU:C:2017:256, σκέψη 31).

53 Επομένως, μόνον παράνομη πράξη ή παράλειψη θεσμικού οργάνου συνιστάμενη σε κατάφωρη παράβαση είναι δυνατόν να θεμελιώσει την εν λόγω ευθύνη της Ένωσης. Το αποφασιστικό κριτήριο για να θεωρηθεί μια παράβαση του δικαίου της Ένωσης ως κατάφωρη είναι το αν συντρέχει, εκ μέρους του θεσμικού οργάνου, πρόδηλη και σοβαρή υπέρβαση των ορίων που επιβάλλονται στη διακριτική του ευχέρεια (βλ. αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2000, Bergaderm και Goupil κατά Επιτροπής, C-352/98 P, EU:C:2000:361, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 4ης Απριλίου 2017, Διαμεσολαβητής κατά Staelen, C-337/15 P, EU:C:2017:256, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Μόνον όταν το περιθώριο εκτιμήσεως που το εν λόγω όργανο ή οργανισμός διαθέτει είναι σημαντικά περιορισμένο, ή και ανύπαρκτο, δύναται να αρκεί η απλή παραβίαση του δικαίου της Ένωσης προς απόδειξη της ύπαρξης κατάφωρης παραβάσεως (βλ. απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2015, Accorinti κ.λπ. κατά ΕΚΤ, T-79/13, EU:T:2015:756, σκέψη 67 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Εξάλλου, το κριτήριο της κατάφωρης παραβάσεως νομικού κανόνα τυγχάνει εφαρμογής όταν πρόκειται όχι μόνον για ατομική πράξη, αλλά και για ατομική παράλειψη (πρβλ. απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2017, Acquafarm κατά Επιτροπής, T-458/16, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:810, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

54 Κατά συνέπεια, προκειμένου να θεμελιωθεί εξωσυμβατική ευθύνη θεσμικού οργάνου, πρέπει να εκτιμηθεί η συμπεριφορά του οικείου οργάνου η οποία προκάλεσε την προβαλλόμενη ζημία (πρβλ. απόφαση της 23ης Μαρτίου 2004, Διαμεσολαβητής κατά Lamberts, C-234/02 P, EU:C:2004:174, σκέψη 60), δηλαδή, εν προκειμένω, αν η έκδοση της επίμαχης γνώμης της ΕΚΤ συνιστά κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου της Ένωσης συνεπαγόμενη τη ζημία που προβάλλουν οι ενάγοντες.

55 Σε αντίθεση με την προσφυγή ακυρώσεως, το παραδεκτό μιας αγωγής αποζημιώσεως δεν εξαρτάται από το αν η πράξη που αποτέλεσε την αιτία της προβαλλομένης ζημίας συνιστά απόφαση ή έχει δεσμευτικό χαρακτήρα. Κάθε συμπεριφορά που προκαλεί ζημία μπορεί να στοιχειοθετήσει εξωσυμβατική ευθύνη (πρβλ. απόφαση της 23ης Μαρτίου 2004, Διαμεσολαβητής κατά Lamberts, C-234/02 P, EU:C:2004:174, σκέψεις 50 έως 52 και 60· βλ. επίσης, όσον αφορά την παράβαση της υποχρεώσεως πράξεως ή παραλείψεως, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, Ledra Advertising κ.λπ. κατά Επιτροπής και ΕΚΤ, C-8/15 P έως C-10/15 P, EU:C:2016:701, σκέψεις 55 έως 59, 67 και 68· όσον αφορά αιτιολογημένη γνώμη, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2009, Arizmendi κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, T-440/03, T-121/04, T-171/04, T-208/04, T-365/04 και T-484/04, EU:T:2009:530, σκέψεις 66 έως 69, και, όσον αφορά ατομική παράλειψη, απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2017, Acquafarm κατά Επιτροπής, T-458/16, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:810, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Πράγματι, αν ο δικαστής της Ένωσης δεν μπορούσε να εκτιμήσει τη νομιμότητα της συμπεριφοράς οργάνου ή οργανισμού της Ένωσης, η διαδικασία του άρθρου 268 και του άρθρου 340, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ θα στερούνταν της πρακτικής της αποτελεσματικότητας (πρβλ. απόφαση της 23ης Μαρτίου 2004, Διαμεσολαβητής κατά Lamberts, C-234/02 P, EU:C:2004:174, σκέψη 61).

56 Κατά συνέπεια, η ΕΚΤ δεν μπορεί να επικαλεστεί την προγενέστερη της αποφάσεως της 23ης Μαρτίου 2004, Διαμεσολαβητής κατά Lamberts (C-234/02 P, EU:C:2004:174, σκέψεις 31 έως 94), νομολογία, η οποία είχε απορρίψει αγωγές αποζημιώσεως ως απαράδεκτες για τον λόγο και μόνον ότι η προβαλλόμενη παρανομία αφορούσε πράξη στερούμενη εννόμων αποτελεσμάτων (διατάξεις της 13ης Ιουνίου 1991, Sunzest κατά Επιτροπής, C-50/90, EU:C:1991:253, σκέψεις 17 έως 20, της 4ης Οκτωβρίου 1991, Bosman κατά Επιτροπής, C-117/91, EU:C:1991:382, σκέψη 20, και της 10ης Δεκεμβρίου 1996, Söktas κατά Επιτροπής, T-75/96, EU:T:1996:183, σκέψη 49). Επομένως, το παραδεκτό μιας αγωγής αποζημιώσεως ασκηθείσας λόγω γνώμης της ΕΚΤ δεν μπορεί να εξαρτάται

από το ζήτημα αν η γνώμη είναι νομικώς δεσμευτική ή όχι. Το να κριθεί μια αγωγή αποζημιώσεως απαράδεκτη για τον λόγο και μόνον ότι η πράξη που προκάλεσε την προβαλλόμενη ζημία δεν είναι δεσμευτική αντιβαίνει στον σκοπό και στην αποτελεσματικότητα του ένδικου αυτού βοηθήματος.

57 Ομοίως, το γεγονός ότι η επίμαχη γνώμη έχει πολιτικό χαρακτήρα και ότι η ΕΚΤ δεν ήταν υποχρεωμένη να εκδώσει τη γνώμη αυτή δεν επηρεάζει το παραδεκτό της υπό κρίση αγωγής. Πράγματι, η διακριτική ευχέρεια που διαθέτει ένα θεσμικό όργανο δεν συνεπάγεται ότι απαλλάσσεται από την υποχρέωσή του να ενεργεί σύμφωνα τόσο με τους υπέρτερους κανόνες δικαίου, όπως η Συνθήκη και οι γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, όσο και με το εφαρμοστέο παράγωγο δίκαιο. Όταν αμφισβητείται η νομιμότητα της πράξεως στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, η νομιμότητα αυτή μπορεί, κατά συνέπεια, να εκτιμηθεί βάσει των υποχρεώσεων που υπέχει το εν λόγω θεσμικό όργανο (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2009, Arizmendi κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, T-440/03, T-121/04, T-171/04, T-208/04, T-365/04 και T-484/04, EU:T:2009:530, σκέψη 66). Τέλος, το γεγονός ότι η ΕΚΤ ισχυρίζεται ότι η Ελληνική Δημοκρατία ενήργησε σε τομέα που εμπίπτει αποκλειστικά στην εθνική αρμοδιότητα δεν αναιρεί το γεγονός ότι οι ενάγοντες προβάλλουν εν προκειμένω αιτίαση που αφορά τις ενέργειες της ΕΚΤ και ότι το Γενικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να εξετάσει την αιτίαση αυτή επί της ουσίας.

58 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της ΕΚΤ ότι η αγωγή των εναγόντων είναι απαράδεκτη για τον λόγο ότι, εκδίδοντας την επίμαχη γνώμη, η ΕΚΤ δεν άσκησε εξουσία προς έκδοση νομικά δεσμευτικών οδηγιών για την Ελληνική Δημοκρατία.

Επί της απουσίας εξωσυμβατικής ευθύνης λόγω παραλείψεως, ελλείψει νομικής υποχρεώσεως προς ενέργεια

59 Η ΕΚΤ υποστηρίζει ότι η αγωγή των εναγόντων είναι απαράδεκτη δεδομένου ότι, με την προβαλλόμενη παράλειψη δεν παρέβη υποχρέωση προς ενέργεια ικανή να στοιχειοθετήσει την εξωσυμβατική της ευθύνη. Ειδικότερα, η ΕΚΤ αμφισβητεί ότι υπέχει υποχρέωση προστασίας των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των εναγόντων, τούτο δε για τους ακόλουθους λόγους. Πρώτον, σύμφωνα με το άρθρο 127, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 288, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, οι γνώμες που εκδίδει η ΕΚΤ δεν είναι νομικώς δεσμευτικές. Δεδομένου ότι τα κράτη μέλη δεν δεσμεύονται από τις γνώμες που διατυπώνει, η ΕΚΤ δεν μπορεί να διασφαλίσει, με το μέσο αυτό, την αποτελεσματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των εναγόντων. Επιπλέον, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, η ΕΚΤ δεν υποχρεούται να δημοσιεύει γνώμες. Δεύτερον, η ΕΚΤ επισημαίνει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 17, παράγραφος 1, ΣΕΕ, δεν έχει υποχρέωση να προάγει το κοινό συμφέρον της Ένωσης ούτε να επιβλέπει την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης. Κατά την ΕΚΤ, το αντικείμενο τόσο της διαβούλευσης με το θεσμικό αυτό όργανο όσο και της επίμαχης γνώμης δεν ήταν να καθοριστεί κατά πόσον το PSI αυτό καθαυτό ήταν σκόπιμο ή όχι, αλλά αφορούσε τις τεχνικές λεπτομέρειες για την εισαγωγή των CAC που θα εφαρμόζονταν στα ελληνικά χρεόγραφα. Τρίτον, ούτε η Ελληνική Δημοκρατία ούτε, κατ' αναλογία, η ΕΚΤ υπέχουν οποιαδήποτε υποχρέωση προστασίας των επενδύσεων και της ιδιοκτησίας των εναγόντων.

60 Οι ενάγοντες αμφισβητούν την ορθότητα των εκτιμήσεων αυτών.

61 Λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων αυτών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το ζήτημα αν μπορεί ή όχι να καταλογιστεί στην ΕΚΤ ευθύνη διότι, με την επίμαχη γνώμη, παρέλειψε να ενημερώσει την Ελληνική Δημοκρατία σχετικά με ενδεχόμενες παρανομίες του ελληνικού σχεδίου νόμου 4050/2012 για τον λόγο ότι δεν είχε υποχρέωση να ενεργήσει, αποτελεί ζήτημα που ανάγεται στην εξέταση της ουσίας της αγωγής αποζημιώσεως και όχι του παραδεκτού της.

62 Πράγματι, το ζήτημα αν η ΕΚΤ διέπραξε παρανομία παραλείποντας να προειδοποιήσει την Ελληνική Δημοκρατία για τον φερόμενο ως παράνομο χαρακτήρα του ελληνικού σχεδίου νόμου 4050/2012 αφορά την προϋπόθεση της κατάφωρης, συνεπεία της παράλειψης αυτής, παραβίασης εκ μέρους της ΕΚΤ κανόνα δικαίου που απονέμει δικαιώματα σε ιδιώτες.

63 Επομένως, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της ΕΚΤ ότι η αγωγή των εναγόντων είναι απαράδεκτη λόγω απουσίας νομικής υποχρέωσης προς ενέργεια και εξωσυμβατικής ευθύνης λόγω παραλείψεως.

Επί της ουσίας

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

64 Κατά τους ενάγοντες, η ΕΚΤ οφείλει να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα στο πλαίσιο όλων των δραστηριοτήτων της, οπότε, όταν εκδίδει γνώμη σχετική με σχέδιο νόμου κράτους μέλους, οφείλει να επισημαίνει τις προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων που σχετίζονται με τη θέσπιση και την εφαρμογή της προτεινόμενης νομοθεσίας. Εν προκειμένω όμως, οι ενάγοντες φρονούν ότι η ΕΚΤ παρέλειψε να αναφέρει στην επίμαχη γνώμη ότι ο νόμος 4050/2012 παραβιάζει, πρώτον, την αρχή pacta sunt servanda, δεύτερον, το άρθρο 17, παράγραφοι 1 και 2, του Χάρτη, τρίτον, το άρθρο 63 ΣΛΕΕ και, τέταρτον, το άρθρο 124 ΣΛΕΕ. Οι παραλείψεις αυτές προκάλεσαν ζημία που ανέρχεται για τον F. Steinhoff σε 314 000 ευρώ, για τον E. Filbry σε 54 950 ευρώ, για τη Vereinigte Raiffeisenbanken Gräfenberg-Forchheim-Eschenau-Heroldsberg eG σε 2 355 000 ευρώ, για τον W. Bäcker σε 303 795 ευρώ και για την EMB Consulting σε 750 460 ευρώ.

65 Η ΕΚΤ θεωρεί ότι, εν προκειμένω, δεν πληρούται καμία από τις προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση της εξωσυμβατικής ευθύνης της.

66 Πριν από την εξέταση καθεμίας από τις προβαλλόμενες παραβάσεις καθώς και της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των παραβάσεων αυτών και των προβαλλόμενων ζημιών, υπενθυμίζεται ότι η εξωσυμβατική ευθύνη της ΕΚΤ που προβλέπει το άρθρο 340, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ προϋποθέτει τη συνδρομή τριών σωρευτικών προϋποθέσεων, ήτοι ο παραβιασθείς κανόνας δικαίου να αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες και η παράβαση να είναι κατάφωρη, να αποδεικνύεται το υποστατό της ζημίας και, τέλος, να υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβάσεως της υποχρεώσεως εκείνου ο οποίος εξέδωσε την πράξη και της ζημίας που υπέστησαν οι θιγέντες (βλ. σκέψεις 52 έως 54 ανωτέρω).

67 Εκτός αυτού, είναι σημαντικό να υπομνησθεί η έκταση της γνωμοδοτικής αρμοδιότητας της ΕΚΤ.

68 Το άρθρο 127, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ ορίζει ότι η γνώμη της ΕΚΤ ζητείται από τις εθνικές αρχές για κάθε σχέδιο νομοθετικής διάταξης που εμπίπτει στο πεδίο της αρμοδιότητάς της, εντός των ορίων και υπό τους όρους που ορίζει το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ομοίως, το άρθρο 282, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ προβλέπει ότι, στους τομείς που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της, ζητείται η γνώμη της ΕΚΤ για κάθε σχέδιο πράξης της Ένωσης, καθώς και για κάθε σχέδιο εθνικής κανονιστικής διάταξης, ενώ η ΕΚΤ μπορεί επίσης να γνωμοδοτεί.

69 Η απόφαση 98/415/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1998, σχετικά με τη διαβούλευση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας με τις εθνικές αρχές για τα σχέδια νομοθετικών διατάξεων (ΕΕ 1998, L 189, σ. 42), διευκρινίζει, στην αιτιολογική σκέψη 3, ότι αυτή η υποχρέωση διαβούλευσης με την ΕΚΤ που επιβάλλεται στις αρχές των κρατών μελών δεν πρέπει να θίγει τις αρμοδιότητες των εν λόγω αρχών στους τομείς που αποτελούν το αντικείμενο της συγκεκριμένης διάταξης και ότι τα κράτη μέλη πρέπει να ζητούν τη γνώμη της ΕΚΤ για κάθε νομοσχέδιο που εμπίπτει στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της. Επιπλέον, η αιτιολογική σκέψη 6 της απόφασης 98/415 διευκρινίζει ότι η διαβούλευση με την

ΕΚΤ δεν πρέπει να παρατείνει υπέρ το δέον τις διαδικασίες για την έγκριση νομοθετικών διατάξεων στα κράτη μέλη και ότι οι προθεσμίες που διαθέτει η ΕΚΤ για να διατυπώσει τη γνώμη της πρέπει ωστόσο να της επιτρέπουν να εξετάζει με την απαιτούμενη επιμέλεια τα διαβιβαζόμενα κείμενα.

70 Το περιεχόμενο των αιτιολογικών αυτών σκέψεων αποτυπώνεται στις διατάξεις της απόφασης 98/415. Έτσι, δυνάμει του άρθρου 2 της απόφασης 98/415, οι αρχές των κρατών μελών ζητούν τη γνώμη της ΕΚΤ για κάθε σχέδιο νομοθετικής διάταξης που εμπίπτει στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της σύμφωνα με τη Συνθήκη ΛΕΕ, ιδίως όσον αφορά τα νομισματικά θέματα, τα μέσα πληρωμής, τις εθνικές κεντρικές τράπεζες, τη συλλογή, επεξεργασία και διανομή των στατιστικών στοιχείων σχετικά με τον νομισματικό, χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα, καθώς και σχετικά με τα συστήματα πληρωμών και το ισοζύγιο πληρωμών, τα συστήματα συμψηφισμού και πληρωμών και τους κανόνες που εφαρμόζονται στους χρηματοδοτικούς οργανισμούς, εφόσον επηρεάζουν σημαντικά τη σταθερότητα των χρηματοδοτικών οργανισμών και χρηματαγορών. Επιπλέον, το άρθρο 4 της απόφασης 98/415 ορίζει ότι κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε η γνώμη της ΕΚΤ να ζητείται σε εύλογο στάδιο, για να μπορέσει να τη λάβει υπόψη της η αρχή που εισηγείται το σχέδιο της νομοθετικής διάταξης πριν λάβει απόφαση ως προς την ουσία, και μεριμνά επίσης ώστε η γνώμη της ΕΚΤ να γνωστοποιηθεί στην αρχή που θα κληθεί να εγκρίνει τη διάταξη, εφόσον η αρχή αυτή είναι διαφορετική από εκείνη που προπαρασκευάζει τις εν λόγω νομοθετικές διατάξεις.

71 Πρώτον, από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι οι γνώμες της ΕΚΤ δεν δεσμεύουν τις εθνικές αρχές. Πράγματι, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 3 και με το άρθρο 4 της απόφασης 98/415, οι εθνικές αρχές οφείλουν μόνο να λαμβάνουν υπόψη τις εν λόγω γνώμες οι οποίες δεν θίγουν τις αρμοδιότητες των αρχών αυτών στους τομείς που αποτελούν αντικείμενο των οικείων σχεδίων. Επομένως, μολονότι η τήρηση της υποχρέωσης διαβούλευσης με την ΕΚΤ προϋποθέτει τη δυνατότητα της τελευταίας να καθιστά λυσιτελώς γνωστή την άποψή της στις εθνικές αρχές, εντούτοις δεν μπορεί να τους επιβάλει να αποδέχονται την άποψη αυτή. Αν πρόθεση του νομοθέτη ήταν να καταστήσει νομικά δεσμευτική την παρέμβαση της ΕΚΤ ως προς το περιεχόμενό της, θα της είχε απονείμει εξουσία έγκρισης και όχι γνωμοδοτική εξουσία. Ωστόσο, για τους λόγους που εκτίθενται στη σκέψη 55 ανωτέρω, η διαπίστωση ότι οι γνώμες της ΕΚΤ δεν δεσμεύουν τις εθνικές αρχές δεν αποκλείει, a priori, το ενδεχόμενο οι γνώμες αυτές να στοιχειοθετήσουν ευθύνη της ΕΚΤ.

72 Δεύτερον, διαπιστώνεται ότι η ΕΚΤ διαθέτει ευρεία εξουσία εκτίμησης κατά την έκδοση των γνωμών της. Έχει κριθεί συναφώς ότι τα άρθρα 127 και 282 ΣΛΕΕ και το άρθρο 18 του καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) παρέχουν στην ΕΚΤ ευρεία διακριτική ευχέρεια, η άσκηση της οποίας προϋποθέτει σύνθετες εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως, καθώς και εκτιμήσεις ταχέως εξελισσόμενων καταστάσεων, εκτιμήσεις οι οποίες πρέπει να διενεργούνται στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος, ή ακόμα και της Ένωσης στο σύνολό της. Ειδικότερα, έχει κριθεί ότι η άσκηση της εν λόγω διακριτικής ευχέρειας συνεπάγεται την υποχρέωση της ΕΚΤ, αφενός, να προβλέπει και να εκτιμά περίπλοκες και αβέβαιες οικονομικές εξελίξεις, όπως είναι η εξέλιξη των χρηματαγορών, της ποσότητας του χρήματος και του πληθωρισμού, οι οποίες επηρεάζουν την ομαλή λειτουργία του Ευρωσυστήματος και των συστημάτων πληρωμών και πιστώσεων, και, αφετέρου, να προβαίνει σε επιλογές πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής φύσεως, για τις οποίες οφείλει να σταθμίζει και να ιεραρχεί τους επιμέρους σκοπούς του άρθρου 127, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, κύριος σκοπός του οποίου είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2017, Nausicaa Anadyomène και Banque d'escompte κατά ΕΚΤ, T-749/15, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:21, σκέψη 70 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Cruz Villalón στην υπόθεση Gauweiler κ.λπ., C-62/14, EU:C:2015:7, σημείο 111 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

73 Ως εκ τούτου, η ευρεία εξουσία εκτίμησης που διαθέτει η ΕΚΤ κατά την έκδοση των γνωμών της συνεπάγεται ότι μόνον πρόδηλη και σοβαρή υπέρβαση των ορίων της εν λόγω εξουσίας δύναται να θεμελιώσει την εξωσυμβατική της ευθύνη (βλ. μνημονευόμενη στις σκέψεις 53 και 72 ανωτέρω νομολογία).

Επί της παραβιάσεως της αρχής pacta sunt servanda

74 Κατά τους ενάγοντες, η Ελληνική Δημοκρατία δεν μπορούσε εγκύρως, μέσω του νόμου 4050/2012, να εισαγάγει ρήτρες αναθεώρησης στους όρους που διέπουν τα υφιστάμενα χρεόγραφα. Τούτο απαγορεύεται από την αρχή του διεθνούς δικαίου pacta sunt servanda, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 26 της Σύμβασης της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών, της 23ης Μαΐου 1969, στην οποία έχει προσχωρήσει η Ελληνική Δημοκρατία και η οποία αναγνωρίζεται τόσο από το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, Γερμανία) όσο και από το Δικαστήριο. Ως εκ τούτου, οι ενάγοντες εκτιμούν ότι η ΕΚΤ όφειλε να αναγνωρίσει, με την επίμαχη γνώμη, ότι η Ελληνική Δημοκρατία, με την έκδοση ενός νόμου που προβλέπει υποχρεωτική ανταλλαγή ελληνικών χρεογράφων για τους ιδιώτες πιστωτές οι οποίοι αντιτίθεται στην εν λόγω ανταλλαγή, θα παραβίαζε την εν λόγω αρχή. Το γεγονός ότι η ΕΚΤ δεν το έπραξε συνιστά παράλειψη αντίθετη προς τις υποχρεώσεις της.

75 Επιπλέον, οι ενάγοντες αμφισβητούν ότι η Ελληνική Δημοκρατία μπορεί να επικαλεστεί εν προκειμένω την αρχή rebus sic stantibus προκειμένου να δικαιολογήσει τις τροποποιήσεις των συμβατικών τους δικαιωμάτων. Προς στήριξη του επιχειρήματος αυτού, οι ενάγοντες επισημαίνουν, πρώτον, ότι τα επίμαχα χρεόγραφα εκδόθηκαν σε μια εποχή κατά την οποία η διεθνής νομισματική κοινότητα είχε ήδη απαιτήσει ομόφωνα να συνοδεύονται τα κρατικά χρεόγραφα από CAC. Δεύτερον, παρά τα αιτήματα των εναγόντων, η Ελληνική Δημοκρατία είχε σκοπίμως παραιτηθεί από τη χρήση CAC κατά την έκδοση των επίμαχων χρεογράφων. Τρίτον, τον Απρίλιο του 2003, τα κράτη μέλη συμφώνησαν ως προς την ανάγκη να συνοδεύονται οι εκδόσεις διεθνών ομολόγων από CAC [βλ. παράρτημα 1 της έκθεσης της Οικονομικής και Δημοσιονομικής Επιτροπής ECFIN/CEFCPE (2004) REP 50483 τελικό, της 12ης Νοεμβρίου 2004, σ. 7] και, τον Σεπτέμβριο του 2003, η Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή έδωσε την έγκρισή της για μια δέσμη ρητρών που αναμενόταν να τύχουν εφαρμογής στους όρους που διέπουν την έκδοση ομολόγων. Τέταρτον, τον Νοέμβριο του 2004, οι «διοικητές των κεντρικών τραπεζών των χωρών της ομάδας G20» συνέστησαν να συμπεριληφθούν CAC στις συμβάσεις εκδόσεων ομολόγων προκειμένου να ευνοηθεί η εφαρμογή αποφάσεων πλειοψηφίας (βλ. σύσταση της 26ης Οκτωβρίου 2004, με τίτλο «Report to the EFC-Implementation of the EU commitment on Collective Action Clauses in documentation of International Debt Issurance»). Πέμπτον, οι φόβοι ότι οι CAC ενδέχεται να οδηγήσουν σε υψηλότερα ασφάλιστρα κινδύνου και να αυξήσουν κατ' αυτόν τον τρόπο το κόστος της κρατικής χρηματοδότησης δεν επιβεβαιώθηκαν από τις μελέτες που πραγματοποιήθηκαν το 2003 από τους A. Richards και M. Gugiatti [«The Use of Collective Action Clauses in New York Law Bonds of Sovereign borrowers», Journal of International Law, 2004, σ. 815 επ.· Szodruch, Staateninsolvenz und private Gläubiger, 2008, σ. 226]. Οι ενάγοντες φρονούν συνεπώς ότι, εφόσον η Ελληνική Δημοκρατία αποφάσισε να μην εισαγάγει CAC στα ελληνικά χρεόγραφα, αν και είχε πραγματοποιηθεί η συζήτηση αυτή σχετικά με την εισαγωγή τέτοιων ρητρών στα κρατικά χρεόγραφα, δεν μπορούσε, όταν επήλθε η μεταβολή των περιστάσεων, που οι CAC στοχεύουν ακριβώς να αντιμετωπίσουν, να επικαλεστεί επιβολή υποχρεωτικής αναδιάρθρωσης.

76 Η ΕΚΤ αμφισβητεί τους ισχυρισμούς αυτούς. Φρονεί, καταρχάς, ότι δεν είχε υποχρέωση να επισημάνει με την επίμαχη γνώμη την πιθανή παραβίαση της αρχής pacta sunt servanda από τον νόμο 4050/2012, εν συνεχεία, ότι δεν μπορούσε η ίδια να παραβιάσει την εν λόγω αρχή και, τέλος, ότι η εν λόγω αρχή δεν παραβιάστηκε λαμβανομένης υπόψη της εφαρμογής της αρχής rebus sic stantibus.

77 Όπως υπομνήσθηκε με τη σκέψη 52 ανωτέρω, μόνο μια κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου που απονέμει δικαιώματα στους ιδιώτες είναι ικανή να στοιχειοθετήσει την εξωσυμβατική ευθύνη της ΕΚΤ. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της προϋπόθεσης σχετικά με την παράβαση κανόνα δικαίου που απονέμει δικαιώματα στους ιδιώτες, επιβάλλεται η προστασία την οποία παρέχει ο κανόνας του οποίου γίνεται επίκληση να ενεργεί υπέρ του προσώπου που τον επικαλείται· πρέπει, επομένως, το πρόσωπο αυτό να συγκαταλέγεται μεταξύ εκείνων στα οποία απονέμει ο εν λόγω κανόνας δικαιώματα. Δεν γεννά αξίωση προς αποζημίωση κανόνας ο οποίος δεν προστατεύει τον ιδιώτη από την παρανομία την οποία επικαλείται, αλλά άλλον ιδιώτη (πρβλ.

αποφάσεις της 19ης Οκτωβρίου 2005, Cofradía de pescadores «San Pedro de Bermeo» κ.λπ. κατά Συμβουλίου, T-415/03, EU:T:2005:365, σκέψη 96, και της 3ης Δεκεμβρίου 2015, CN κατά Κοινοβουλίου, T-343/13, EU:T:2015:926, σκέψη 86 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

78 Εν προκειμένω, η απόκτηση από τους ενάγοντες των επίμαχων χρεογράφων έκδοσης και εγγύησης της Ελληνικής Δημοκρατίας δημιούργησε μια συμβατική σχέση μεταξύ αυτών και της Ελληνικής Δημοκρατίας. Η συμβατική αυτή σχέση δεν διέπεται από την αρχή pacta sunt servanda του άρθρου 26 της Σύμβασης της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών. Πράγματι, κατ' εφαρμογή του άρθρου της 1, η Σύμβαση αυτή εφαρμόζεται μόνον επί των συνθηκών μεταξύ κρατών. Κατά συνέπεια, το άρθρο 26 της Σύμβασης της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών δεν αποτελεί κανόνα δικαίου που απονέμει δικαιώματα στους ενάγοντες.

79 Παρά ταύτα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η αρχή pacta sunt servanda αποτελεί θεμελιώδη αρχή κάθε έννομης τάξης (απόφαση της 16ης Ιουνίου 1998, Racke, C-162/96, EU:C:1998:293, σκέψη 49). Επομένως, η αρχή pacta sunt servanda συνιστά επίσης γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης η οποία έχει εφαρμογή στις συμβάσεις και προβλέπει ότι μια σύμβαση που έχει συναφθεί εγκύρως δεσμεύει αυτούς που την έχουν συνάψει (πρβλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα V. Trstenjak στην υπόθεση Dominguez, C-282/10, EU:C:2011:559, σημείο 96, και προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση Pujante Rivera, C-422/14, EU:C:2015:544, σημείο 55).

80 Ωστόσο, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μερών μιας σύμβασης δεσμεύουν, κατ' αρχήν, μόνον τα μέρη αυτά. Οι γενικές αρχές του δικαίου των συμβάσεων, όπως η αρχή pacta sunt servanda, δεν επηρεάζουν τον σχετικό αυτό χαρακτήρα των δικαιωμάτων των αντισυμβαλλομένων.

81 Επιπλέον, οι γνώμες της ΕΚΤ δεν έχουν ούτε ως αποδέκτες τους ιδιώτες ούτε ως κύριο αντικείμενο τις συμβατικές σχέσεις μεταξύ ιδιώτη και κράτους μέλους κατόπιν της έκδοσης χρεογράφων από το εν λόγω κράτος μέλος. Πράγματι, δυνάμει του άρθρου 2 της απόφασης 98/415, οι αποδέκτες των γνωμών της ΕΚΤ είναι όχι ιδιώτες αλλά οι αρχές των κρατών μελών που οφείλουν να ζητούν τη γνώμη της ΕΚΤ. Επιπλέον, η γνωμοδοτική αρμοδιότητα της ΕΚΤ δεν έχει ως σκοπό να κριθούν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων, αλλά εντάσσεται στο πλαίσιο των βασικών αποστολών της στον τομέα της νομισματικής πολιτικής και συνδέεται, μεταξύ άλλων, με το καθήκον της να διασφαλίζει τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών κατά την έννοια του άρθρου 127, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ.

82 Ως εκ τούτου, όταν, όπως εν προκειμένω, ζητείται η γνώμη της ΕΚΤ από την Ελληνική Δημοκρατία σχετικά με ένα σχέδιο κανονιστικής ρύθμισης που αφορά τις εθνικές τράπεζες και τους εφαρμοστέους κανόνες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στον βαθμό που οι κανόνες αυτοί επηρεάζουν σημαντικά τη σταθερότητα των χρηματοδοτικών αυτών ιδρυμάτων και των χρηματαγορών, η ΕΚΤ δεν υποχρεούται να αποφανθεί σχετικά με την τήρηση, από το εν λόγω κράτος μέλος, της γενικής αρχής του δικαίου των συμβάσεων pacta sunt servanda έναντι των κατόχων κρατικών χρεογράφων.

83 Επομένως, η γνωμοδοτική αρμοδιότητα της ΕΚΤ δεν παρέχει στους ενάγοντες δικαίωμα να αξιώσουν από το όργανο αυτό να καταγγείλει προσβολή συμβατικού δικαιώματος που έχουν έναντι της Ελληνικής Δημοκρατίας κατόπιν της εκ μέρους τους απόκτησης ελληνικών χρεογράφων έκδοσης και εγγύησης του εν λόγω κράτους μέλους. Ελλείψει δικαιώματος των εναγόντων να αξιώσουν από την ΕΚΤ να εκφέρει άποψη επί του ζητήματος αυτού, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η ΕΚΤ ενήργησε παρανόμως παραλείποντας, στο πλαίσιο της επίμαχης γνώμης, να εκφέρει άποψη επί της τήρησης της αρχής pacta sunt servanda, όταν ζητήθηκε η γνώμη της από την Ελληνική Δημοκρατία.

84 Επιπλέον, και εν πάση περιπτώσει, δεν αποδείχθηκε ότι η έκδοση του νόμου 4050/2012 οδήγησε σε παραβίαση της αρχής pacta sunt servanda. Πράγματι, η επένδυση σε κρατικά χρεόγραφα δεν ήταν απαλλαγμένη κινδύνου περιουσιακής ζημίας, ακόμα και αν το δίκαιο που διέπει τους τίτλους αυτούς δεν προέβλεπε τη δυνατότητα επαναδιαπραγμάτευσης, πριν από τη λήξη τους, ορισμένων επιμέρους στοιχείων, όπως η ονομαστική αξία, το δεδουλευμένο τοκομερίδιο και η ημερομηνία λήξης. Όπως

επισήμανε το Συμβούλιο της Επικρατείας (Ελλάδα), ο κίνδυνος αυτός οφείλεται κυρίως στο μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την έκδοση των χρεογράφων και κατά τη διάρκεια του οποίου απρόβλεπτα γεγονότα ενδέχεται να περιορίσουν ουσιωδώς, ακόμη και μέχρι εκμηδενισμού, τις οικονομικές δυνατότητες του κράτους – εκδότη ή εγγυητή των τίτλων αυτών. Όπως έκρινε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ), εάν ανακύψουν τέτοια απρόβλεπτα γεγονότα, όπως είναι εν προκειμένω η κρίση του ελληνικού δημοσίου χρέους, το κράτος που εξέδωσε τα χρεόγραφα δικαιούται να επιχειρήσει επαναδιαπραγμάτευση βάσει της αρχής rebus sic stantibus (βλ. απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, όπως συνοψίζεται στη σκέψη 29 της απόφασης του ΕΔΔΑ της 21ης Ιουλίου 2016, Ματματάς κ.λπ. κατά Ελλάδας, CE:ECHR:2016:0721JUD 006306614).

85 Ως εκ τούτου, κακώς υποστηρίζουν οι ενάγοντες ότι η ΕΚΤ προέβη σε παράνομη ενέργεια δυνάμενη να στοιχειοθετήσει την εξωσυμβατική ευθύνη της, καθόσον δεν κατήγγειλε, με την επίμαχη γνώμη, την παραβίαση της αρχής pacta sunt servanda την οποία φέρεται ότι συνεπάγεται εις βάρος τους η έκδοση του νόμου 4050/2012.

Επί της παραβάσεως του άρθρου 17, παράγραφοι 1 και 2, του Χάρτη

86 Οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι η ΕΚΤ όφειλε να αναγνωρίσει με την επίμαχη γνώμη ότι, ψηφίζοντας το σχέδιο νόμου 4050/2010, η Ελληνική Δημοκρατία θα προέβαινε σε ενέργεια ισοδύναμη με απαλλοτρίωση των δικαιωμάτων των πιστωτών που είναι εγκατεστημένοι στην αλλοδαπή και δεν έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους. Το γεγονός ότι δεν το έπραξε συνιστά παράλειψη αντίθετη προς τις υποχρεώσεις της.

87 Προς στήριξη της αιτίασης αυτής, πρώτον, οι ενάγοντες υπενθυμίζουν ότι σκοπός του νόμου 4050/2010 ήταν να αναγκαστούν οι ιδιώτες πιστωτές, που αρνήθηκαν ρητώς να δώσουν τη συγκατάθεσή τους για την αναδιάρθρωση, να συμβάλουν στη μείωση του ελληνικού δημοσίου χρέους μέσω της εκ των υστέρων εισαγωγής των CAC.

88 Δεύτερον, οι ενάγοντες θεωρούν ότι τα ελληνικά χρεόγραφα εμπίπτουν στην έννοια της ιδιοκτησίας που προστατεύεται από το άρθρο 17 του Χάρτη. Οι τίτλοι αυτοί αποτελούν απαιτήσεις που διαθέτουν επαρκές έρεισμα κατά το εθνικό δίκαιο ώστε να τύχουν της εν λόγω προστασίας. Συγκεκριμένα, κατά τους ενάγοντες, δεν ήταν δυνατόν, από νομική άποψη, να προβλεφθεί περιέλευση του ελληνικού Δημοσίου σε κατάσταση αφερεγγυότητας, τα χρεόγραφα δε αυτά θεωρούνταν γενικώς ασφαλή, ιδίως όταν δεν περιείχαν ρήτρα αναθεώρησης. Επιπλέον, θα θεωρούνταν ασφαλή σύμφωνα με τη Solvabilitätsverordnung (κανονισμό περί φερεγγυότητας) της 14ης Δεκεμβρίου 2006 (BGBl. 2006 I, σ. 2926) (βλ., ιδίως, άρθρο 26, σημείο 2, στοιχείο b, του κανονισμού περί φερεγγυότητας), τούτο δε ακόμη και όταν οι οίκοι αξιολόγησης είχαν υποβαθμίσει την πιστοληπτική ικανότητα της Ελληνικής Δημοκρατίας και η αξία των ελληνικών χρεογράφων είχε μειωθεί, διότι έπρεπε να καταταγούν στην κατηγορία ανοιγμάτων «κεντρικών κυβερνήσεων», καθόσον έπρεπε να εκτελεστούν από αλλοδαπή κυβέρνηση ή κεντρική τράπεζα. Το τελευταίο αυτό στοιχείο επιβεβαιώνεται από το άρθρο 15 του ελληνικού νόμου 2469/1997 της 14ης Μαρτίου 1997, Περιορισμός και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κρατικών δαπανών και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α 38/14.3.1997, σ. 592). Δεδομένου ότι η προστασία της ιδιοκτησίας εμπίπτει στις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης τις οποίες έχει αναγνωρίσει το Δικαστήριο με τη νομολογία του, οι ενάγοντες θεωρούν ότι πρέπει να τύχουν προστασίας της ιδιοκτησίας τους όσον αφορά τα κρατικά χρεόγραφα.

89 Τρίτον, οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι η προσβολή των δικαιωμάτων τους ιδιοκτησίας προερχόταν από πράξεις δημόσιας εξουσίας. Συγκεκριμένα, κατά τους ενάγοντες, με την απόφαση της 22ας Μαρτίου 2014 του Συμβουλίου της Επικρατείας (1117/2014), το Συμβούλιο της Επικρατείας χαρακτήρισε το σύνολο της διαδικασίας αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους ως συγκεκαλυμμένη πράξη δημόσιας εξουσίας.

90 Τέταρτον, οι ενάγοντες θεωρούν ότι δεν συνιστά δίκαιη και έγκαιρη αποζημίωση η είσπραξη, αφενός, του 15 % της ονομαστικής αξίας των προηγουμένως διακρατούμενων χρεογράφων υπό τη μορφή δύο ομολόγων εκδιδόμενων από το ΕΤΧΣ και, αφετέρου, η απόκτηση, για το 31,5 % της υπολειπόμενης οφειλόμενης ονομαστικής αξίας των εν λόγω τίτλων, νέων χρεογράφων εκδιδόμενων από την Ελληνική Δημοκρατία, τα οποία περιλαμβάνουν CAC, με συνέπεια το ενδεχόμενο της εκ των υστέρων τροποποίησης των όρων έκδοσης των χρεογράφων αυτών εις βάρος των πιστωτών, χωρίς προηγούμενη δυνατότητα νομικής προσβολής της τροποποίησης αυτής, και τα οποία καθίστανται ληξιπρόθεσμα το πρώτον μεταξύ 2022 και 2042. Κατά τους ενάγοντες, σε αυτό προστίθεται και η επιβαρυντική περίσταση ότι, από οικονομικής απόψεως, η απαίτηση δεν μειώνεται κατά 46,5 %, αλλά κατά 78,5 %, όπως διαπίστωσε το Συμβούλιο της Επικρατείας με την απόφαση της 22ας Μαρτίου 2014, δεδομένου ότι καταβάλλονται χαμηλότεροι τόκοι και ότι, επιπλέον, οι μεταβιβαζόμενοι τίτλοι στο πλαίσιο της υποχρεωτικής ανταλλαγής καθίστανται ληξιπρόθεσμοι μόλις κατά τα έτη 2022 έως 2042, εξαιρουμένων των ομολόγων του ΕΤΧΣ, που έληξαν το 2013 και το 2014. Η αξιολόγηση αυτή, στην οποία προέβη το Ελληνικό Κράτος, είναι απολύτως σύμφωνη με αυτήν του οίκου Moody's.

91 Ως εκ τούτου, οι ενάγοντες εκτιμούν ότι η έκδοση του νόμου 4050/2010 συνεπάγεται προσβολή των δικαιωμάτων τους ισοδύναμη με απαλλοτρίωση. Μόνο μια τέτοια ερμηνεία συνάδει με την απαίτηση αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, όπως κατοχυρώνεται με την απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης Σεπτεμβρίου 1982, Sporrong και Lönnroth κατά Σουηδίας (CE:ECHR:1982:0923JUD 000715175, § 63 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), η οποία είναι καθοριστικής σημασίας και για την ερμηνεία του άρθρου 17 του Χάρτη υπό το πρίσμα του άρθρου του 52, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος.

92 Τέλος, οι ενάγοντες εκτιμούν ότι η απόφαση του ΕΔΔΑ της 21ης Ιουλίου 2016, Μαματάς κ.λπ. κατά Ελλάδας (CE:ECHR:2016:0721JUD 006306614), δεν ασκεί επιρροή, δεδομένου ότι δεν αφορά την απαλλοτρίωση ιδιοκτησίας αλλοδαπών ιδιωτών πιστωτών μη εγκατεστημένων στην Ελλάδα και ότι, για τον λόγο αυτόν και μόνον, τα κριτήρια της αναλογικότητας της προσβολής πρέπει να αξιολογηθούν διαφορετικά απ' ό,τι στην περίπτωση προσβολής, εκ μέρους της δημόσιας εξουσίας, του δικαιώματος ιδιοκτησίας των ημεδαπών. Επιπλέον, με την απόφαση αυτή, για να εκτιμηθεί η αναλογικότητα στο πλαίσιο του υπολογισμού της ζημίας, το ΕΔΔΑ παρέπεμψε στην ονομαστική αξία του 46,5 % που καταβλήθηκε ως αντάλλαγμα και όχι στην πραγματική απώλεια του 78,5 % της οικονομικής αξίας.

93 Η ΕΚΤ αντικρούει τις αιτιάσεις των εναγόντων. Θεωρεί, αφενός, ότι οι προβαλλόμενες αιτιάσεις πρέπει να στραφούν κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, δεδομένου ότι το PSI σχεδιάστηκε και θεσπίστηκε αποκλειστικά από τις ελληνικές αρχές και, αφετέρου, ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας των εναγόντων δεν προσβλήθηκε καθόσον οι περιορισμοί του δικαιώματος αυτού ήταν απαραίτητοι και δικαιολογημένοι για την εξυπηρέτηση σκοπών γενικού συμφέροντος αναγνωριζόμενων από την Ένωση.

94 Λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων αυτών, πρέπει να υπομνησθεί ότι, δυνάμει του άρθρου 17, παράγραφος 1, του Χάρτη, κάθε πρόσωπο δικαιούται να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στον νόμο και έναντι δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από τον νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον.

95 Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Χάρτη, οι διατάξεις του απευθύνονται, μεταξύ άλλων, στα θεσμικά όργανα της Ένωσης, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η ΕΚΤ (βλ. άρθρο 13 ΣΕΕ), τα οποία υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, να τηρούν τις αρχές και να προάγουν την εφαρμογή τους.

96 Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία, όπως ορίζεται στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα του δικαίου της Ένωσης (βλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-501/11 P, EU:C:2013:522, σκέψη 124 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), ο

σεβασμός του οποίου αποτελεί προϋπόθεση για τη νομιμότητα των πράξεων της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, C-402/05 P και C-415/05 P, EU:C:2008:461, σκέψη 284 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Επιπλέον, η διάταξη αυτή, η οποία ορίζει ότι κάθε πρόσωπο δικαιούται να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, προβλέπει κανόνα δικαίου που αποσκοπεί στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες (πρβλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, Ledra Advertising κ.λπ. κατά Επιτροπής και ΕΚΤ, C-8/15 P έως C-10/15 P, EU:C:2016:701, σκέψη 66).

97 Εντεύθεν συνάγεται ότι, κατ' αρχήν, μια κατάφωρη παράβαση του άρθρου 17, παράγραφος 1, του Χάρτη από την ΕΚΤ είναι ικανή να στοιχειοθετήσει την εξωσυμβατική ευθύνη της ΕΚΤ βάσει του άρθρου 340, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

98 Επιπλέον, ο θεμελιώδης χαρακτήρας του κανόνα αυτού που προστατεύει τους ιδιώτες και η αντίστοιχη υποχρέωση της ΕΚΤ να προάγει την τήρησή του συνεπάγεται ότι οι ιδιώτες δικαιούνται να προσδοκούν ότι η ΕΚΤ θα καταγγείλει την παραβίαση ενός τέτοιου κανόνα κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, όπως έχει κριθεί στο πλαίσιο διευκόλυνσης χρηματοπιστωτικής συνδρομής χορηγηθείσας από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ) στην Κυπριακή Δημοκρατία, το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη θα μπορούσε να παραβιαστεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όχι μόνο με θετική πράξη, αλλά και με «παθητική» συμπεριφορά ή ακόμη και με παράλειψη λήψεως μέτρου για το οποίο το θεσμικό αυτό όργανο υπέχει ειδική υποχρέωση ενέργειας (πρβλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, Ledra Advertising κ.λπ. κατά Επιτροπής και ΕΚΤ, C-8/15 P έως C-10/15 P, EU:C:2016:701, σκέψεις 57, 59 και 66 έως 75). Ομοίως, το ειδικό καθεστώς που αναγνωρίζει το θεσμικό πλαίσιο των Συνθηκών στην ΕΚΤ δεν απαλλάσσει την τελευταία από την υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης ούτε από το καθήκον της να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της Ένωσης όπως ορίζονται στα άρθρα 2, 3 και 6 ΣΕΕ (πρβλ. απόφαση της 10ης Ιουλίου 2003, Επιτροπή κατά ΕΚΤ, C-11/00, EU:C:2003:395, σκέψη 91).

99 Ωστόσο, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας το οποίο κατοχυρώνεται από το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη δεν συνιστά απόλυτο προνόμιο και ότι η άσκησή του μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς δικαιολογούμενους από σκοπούς γενικού συμφέροντος που επιδιώκει η Ένωση (βλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, Ledra Advertising κ.λπ. κατά Επιτροπής και ΕΚΤ, C-8/15 P έως C-10/15 P, EU:C:2016:701, σκέψη 69 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

100 Κατά συνέπεια, όπως προκύπτει από το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, μπορούν να επιβληθούν περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί ανταποκρίνονται πράγματι σε επιδιωκομένους σκοπούς γενικού συμφέροντος και δεν συνιστούν, σε σχέση προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, δυσανάλογη και ανεπίτρεπτη επέμβαση θίγουσα την ίδια την ουσία του ως άνω κατοχυρωμένου δικαιώματος (βλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, Ledra Advertising κ.λπ. κατά Επιτροπής και ΕΚΤ, C-8/15 P έως C-10/15 P, EU:C:2016:701, σκέψη 70 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

101 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι ο νόμος 4050/2012, ο οποίος αποτέλεσε αντικείμενο της επίμαχης γνώμης, επέτρεψε τη μείωση της ονομαστικής αξίας των διακρατούμενων από τους ενάγοντες επίμαχων χρεογράφων και, ως εκ τούτου, τον περιορισμό του δικαιώματός τους για επιστροφή της εν λόγω αξίας κατά τον χρόνο λήξης των εν λόγω τίτλων.

102 Πράγματι, τα ληξιπρόθεσμα χρεόγραφα πρέπει, κατ' αρχήν, να επιστρέφονται στην ονομαστική τους αξία. Συνεπώς, κατά τη λήξη των τίτλων τους, οι ενάγοντες είχαν κατ' αρχήν χρηματική απαίτηση έναντι του Ελληνικού Δημοσίου ποσού ίσου με την ονομαστική τους αξία. Η έκδοση του νόμου 4050/2012 τροποποίησε τους όρους αυτούς, εισάγοντας τις CAC. Όπως εκτέθηκε με τη σκέψη 18 ανωτέρω, οι ρήτρες αυτές ήταν εφαρμοστέες σε ορισμένα ελληνικά χρεόγραφα και προέβλεπαν συγκεκριμένα τη δυνατότητα τροποποίησης των όρων που τα διέπουν μέσω συμφωνίας συναπτόμενης μεταξύ, αφενός, του Ελληνικού Δημοσίου και, αφετέρου, πλειοψηφίας των κατόχων των ελληνικών

χρεογράφων η οποία να αντιπροσωπεύει τουλάχιστον τα δύο τρίτα της ονομαστικής αξίας των σχετικών τίτλων. Δυνάμει των σχετικών διατάξεων του εν λόγω νόμου, μια τροποποίηση επερχόμενη μετά από τέτοια συμφωνία καθίσταται νομικώς δεσμευτική για όλους τους κατόχους ελληνικών χρεογράφων, περιλαμβανομένων και εκείνων που δεν συναίνεσαν στην προταθείσα τροποποίηση.

103 Επομένως, ο νόμος 4050/2012 επέτρεψε την αναγκαστική συμμετοχή των κατόχων ελληνικών χρεογράφων στη μείωση του ελληνικού δημοσίου χρέους, μέσω υποτίμησης της αξίας των εν λόγω τίτλων, από τη στιγμή της έγκρισης της μείωσης αυτής από την απαρτία των κατόχων τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο εν λόγω νόμος τροποποίησε τα δικαιώματα των κατόχων των ελληνικών χρεογράφων παρά το γεγονός ότι δεν περιλαμβάνονταν ρήτρες αναθεώρησης στους όρους έκδοσής τους.

104 Μετά τη θέσπιση του νόμου αυτού, οι ελληνικές αρχές δημοσίευσαν τα χαρακτηριστικά ενός PSI στη μείωση του ελληνικού δημοσίου χρέους και κάλεσαν τους κατόχους των οικείων χρεογράφων να μετάσχουν σε ανταλλαγή τίτλων. Δεδομένου ότι επιτεύχθηκαν η απαρτία και η πλειοψηφία που απαιτούνταν για τη σχεδιαζόμενη ανταλλαγή, όλοι οι κάτοχοι ελληνικών χρεογράφων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αντετίθεντο στην εν λόγω ανταλλαγή, αναγκάστηκαν να ανταλλάξουν τους τίτλους τους κατ' εφαρμογή του νόμου 4050/2012, με αποτέλεσμα τη μείωση της αξίας των τίτλων αυτών.

105 Μολονότι όμως η έκδοση του νόμου 4050/2012 οδήγησε σε προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας των εναγόντων, εντούτοις επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο εν λόγω νόμος ανταποκρίνεται σε σκοπούς γενικού συμφέροντος, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της. Πράγματι, αν δεν αναδιαρθρωνόταν το ελληνικό δημόσιο χρέος, υπήρχαν, αφενός, ένας μη αμελητέος κίνδυνος περαιτέρω επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης την περίοδο εκείνη ή ακόμη και πιθανότητα να περιέλθει σε κατάσταση αφερεγγυότητας η Ελληνική Δημοκρατία, τα χρεόγραφα της οποίας –ενδεχομένως μη δυνάμενα να εξοφληθούν– δεν θα μπορούσαν πλέον να γίνονται δεκτά από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες ως ασφάλειες στο πλαίσιο χρηματοπιστωτικών εργασιών του Ευρωσυστήματος και, αφετέρου, οι κίνδυνοι που θα συνεπαγόταν μια τέτοια εξέλιξη για τη σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος και για τη λειτουργία του Ευρωσυστήματος στο σύνολό του.

106 Τόσο το ΕΔΔΑ όσο και το Δικαστήριο έχουν αναγνωρίσει τους ως άνω σκοπούς γενικού συμφέροντος. Έτσι, με την απόφαση της 21ης Ιουλίου 2016, Ματατάς κ.λπ. κατά Ελλάδας (CE:ECHR:2016:0721JUD 006306614, § 103), το ΕΔΔΑ έκρινε, στο πλαίσιο εξέτασης του σεβασμού του δικαιώματος ιδιοκτησίας μετά την υποτίμηση της αξίας των ελληνικών χρεογράφων κατ' εφαρμογή του νόμου 4050/2012, ότι η Ελληνική Δημοκρατία μπορούσε νομίμως να λάβει μέτρα προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς της διατήρησης της οικονομικής σταθερότητας και της αναδιάρθρωσης του χρέους, προς το γενικό συμφέρον της κοινότητας. Ομοίως, με την απόφασή του της 20ής Σεπτεμβρίου 2016, Ledra Advertising κ.λπ. κατά Επιτροπής και ΕΚΤ (C-8/15 P έως C-10/15 P, EU:C:2016:701, σκέψη 71), σε σχέση με την κρίση του κυπριακού δημοσίου χρέους, το Δικαστήριο έκρινε ότι η διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της αποτελεί σκοπό γενικού συμφέροντος, επιδιωκόμενο από την Ένωση.

107 Όσον αφορά το ζήτημα μήπως η μείωση της αξίας των επίμαχων χρεογράφων που κατείχαν οι ενάγοντες συνιστούσε, σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, δυσανάλογη και ανεπίτρεπτη επέμβαση θίγουσα την ίδια την ουσία του ως άνω κατοχυρωμένου δικαιώματος, πρέπει να υπομνησθούν τα ακόλουθα.

108 Πρώτον, όπως έχει κρίνει το Γενικό Δικαστήριο, κάθε πιστωτής πρέπει να φέρει τον κίνδυνο της αφερεγγυότητας του οφειλέτη, συμπεριλαμβανομένων των κρατών μελών. Η αγορά κρατικών χρεογράφων από επενδυτή συνιστά εξ ορισμού συναλλαγή που ενέχει οικονομικό κίνδυνο, ως εξαρτώμενη από τις διακυμάνσεις των χρηματαγορών. Επιπλέον, οι ενάγοντες όφειλαν να γνωρίζουν ότι η αγορά ελληνικών χρεογράφων ενείχε κίνδυνο ακόμη και πριν από την έναρξη της

χρηματοπιστωτικής κρίσης, δεδομένου ότι το εκδίδον Ελληνικό Δημόσιο αντιμετώπιζε ήδη σημαντικό χρέος και έλλειμμα (πρβλ. απόφαση της 7ης Οκτωβρίου 2015, Accorinti κ.λπ. κατά ΕΚΤ, T-79/13, EU:T:2015:756, σκέψεις 82 και 121).

109 Επιπλέον, εν προκειμένω, οι ενάγοντες απέκτησαν ελληνικά χρεόγραφα κατά την περίοδο κατά την οποία μαινόταν η οικονομική κρίση της Ελληνικής Δημοκρατίας. Πράγματι, όπως εκτέθηκε στη σκέψη 1 ανωτέρω, η κρίση του ελληνικού δημοσίου χρέους ξέσπασε στα τέλη Οκτωβρίου 2009 και τα ελληνικά χρεόγραφα αποκτήθηκαν από τον F. Steinhoff τον Σεπτέμβριο του 2011, από τον E. Filbry τον Ιούλιο του 2011, από τη Vereinigte Raiffeisenbanken Gräfenberg-Forchheim-Eschenau-Heroldsberg eG τον Δεκέμβριο του 2009 και από τον W. Bäcker από τον Απρίλιο του 2011. Συνεπώς, οι εν λόγω ενάγοντες πρέπει να ήταν ενήμεροι, κατά την αγορά των χρεογράφων, για την εξαιρετικά ασταθή οικονομική κατάσταση η οποία επηρέαζε τις διακυμάνσεις της αξίας των ελληνικών χρεογράφων καθώς και για τον όχι αμελητέο κίνδυνο επιλεκτικής έστω χρεοκοπίας της Ελληνικής Δημοκρατίας. Όσον αφορά την EMB Consulting, αυτή απέκτησε το 2017 τα δικαιώματα κατόχων ελληνικών χρεογράφων οι οποίοι με τη σειρά τους τα είχαν αποκτήσει προγενέστερα. Με τα δικόγραφα, διευκρινίστηκε ότι τα δικαιώματα που είχαν εκχωρηθεί στην EMB Consulting είχαν αποκτηθεί κατά το μεγαλύτερο μέρος προτού διατυπωθεί η ιδέα της αναγκαστικής ανταλλαγής. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο εκπρόσωπος των εναγόντων ανέφερε ότι τα εν λόγω δικαιώματα είχαν αποκτηθεί κατά τα έτη 2011 και 2012. Ως διάδοχος των εν λόγω κατόχων ελληνικών χρεογράφων, η EMB Consulting δεν μπορεί να αντλήσει επιχείρημα από το γεγονός ότι δεν γνώριζε την εξαιρετικά ασταθή οικονομική κατάσταση κατά τον χρόνο της αγοράς των τίτλων αυτών.

110 Επιπλέον, οι διαφορετικές απόψεις στο εσωτερικό των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ και των λοιπών εμπλεκομένων οργάνων, όπως η Επιτροπή, το ΔΝΤ και η ΕΚΤ, σχετικά με την αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους δεν είναι δυνατόν να μην ήταν γνωστές σε ιδιώτες πιστωτές όπως οι ενάγοντες. Υπό αυτές τις συνθήκες, ένας συνετός και ενημερωμένος επιχειρηματίας δεν μπορούσε να αποκλείσει τον κίνδυνο αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους (πρβλ. αποφάσεις της 7ης Οκτωβρίου 2015, Accorinti κ.λπ. κατά ΕΚΤ, T-79/13, EU:T:2015:756, σκέψεις 82 και 121, και της 24ης Ιανουαρίου 2017, Nausicaa Anadyomène και Banque d'escompte κατά ΕΚΤ, T-749/15, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:21, σκέψη 97).

111 Τέλος, ο νόμος 4050/2012 εκδόθηκε υπό πραγματικά εξαιρετικές περιστάσεις. Πράγματι, η κρίση του ελληνικού δημοσίου χρέους είχε εξαιρετικό χαρακτήρα και, αν δεν αναδιαρθρωνόταν το χρέος αυτό, το ενδεχόμενο μιας βραχυπρόθεσμης χρεοκοπίας της Ελληνικής Δημοκρατίας, έστω και επιλεκτικής, δεν μπορούσε να αποκλεισθεί (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2017, Nausicaa Anadyomène και Banque d'escompte κατά ΕΚΤ, T-749/15, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:21, σκέψη 97).

112 Δεύτερον, τόσο οι ελληνικές και ευρωπαϊκές αρχές όσο και το μεγαλύτερο μέρος του ιδιωτικού τομέα αξιολόγησαν τα μέτρα μείωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους που αποτελούν αντικείμενο της παρούσας υπόθεσης και συναίνεσαν σε αυτά. Όπως επισημαίνει, κατ' ουσίαν, το ΕΔΔΑ με την απόφαση της 21ης Ιουλίου 2016, Ματατάς κ.λπ. κατά Ελλάδας (CE:ECHR:2016:0721JUD 006306614, § 116), μία εκ των προϋποθέσεων που έθεσαν οι διεθνείς θεσμικοί επενδυτές για να μειώσουν τις απαιτήσεις τους ήταν η ύπαρξη και η ενεργοποίηση CAC. Η απουσία των ρητρών αυτών θα είχε ως συνέπεια να εφαρμοστεί μεγαλύτερο ποσοστό μείωσης της αξίας των ελληνικών χρεογράφων εκείνων των κατόχων που θα ήταν πρόθυμοι να δεχθούν ένα κούρεμα και θα είχε συμβάλει στην αποτροπή μεγάλου αριθμού κατόχων τέτοιων τίτλων από το να συμμετάσχουν στη διαδικασία απομόχλευσης. Προκύπτει συνεπώς ότι οι CAC και η αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους που επετεύχθη χάρη σε αυτές συνιστούσαν πρόσφορο και αναγκαίο μέτρο για τη μείωση του εν λόγω χρέους και την αποφυγή της παύσης πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου. Εν πάση περιπτώσει, με εξαίρεση το αβάσιμο επομένως επιχείρημα ότι η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους θα μπορούσε να έχει περιοριστεί στους κατόχους χρεογράφων που συναίνεσαν στην ανταλλαγή των χρεογράφων τους, οι ενάγοντες δεν ισχυρίστηκαν ότι ο νόμος

4050/2012 ήταν προδήλως ακατάλληλος ή δυσανάλογος προς τον σκοπό αυτό ή ότι υπήρχε μέτρο εξίσου αποτελεσματικό, αλλά λιγότερο επαχθές, για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών δημοσίου συμφέροντος.

113 Τρίτον, είναι βεβαίως αληθές ότι η υποχρεωτική ανταλλαγή ελληνικών χρεογράφων μετά την έκδοση του νόμου 4050/2012 και την έγκριση από πλειοψηφία των κατόχων τέτοιων τίτλων οδήγησε σε πολύ σημαντική μείωση της ονομαστικής αξίας των τίτλων αυτών. Πράγματι, οι ενάγοντες, οι οποίοι δεν συναίνεσαν στην προτεινόμενη τροποποίηση των όρων έκδοσης των χρεογράφων τους, αναγκάστηκαν να αποδεχθούν την εφαρμογή των νέων όρων που περιείχε ο εν λόγω νόμος, και συγκεκριμένα, τη μείωση της ονομαστικής αξίας των τίτλων αυτών. Εντούτοις, όπως τόνισε το ΕΔΔΑ με την απόφαση της 21ης Ιουλίου 2016, Μαματάς κ.λπ. κατά Ελλάδας (CE:ECHR:2016:0721JUD 006306614, § 112), το σημείο αναφοράς για την εκτίμηση του βαθμού της ζημίας που υπέστησαν οι ενάγοντες δεν μπορεί να είναι το ποσό που αυτοί ήλπιζαν ότι θα εισπράξουν κατά τη στιγμή που θα καθίσταντο ληξιπρόθεσμα τα χρεόγραφά τους. Μολονότι η ονομαστική αξία ενός χρεογράφου αντανακλά το μέγεθος της απαίτησης του κατόχου του κατά την ημερομηνία λήξης του χρεογράφου, εντούτοις δεν αντιπροσωπεύει την πραγματική αγοραία αξία κατά την ημερομηνία κατά την οποία το Ελληνικό Κράτος εξέδωσε την επίδικη κανονιστική ρύθμιση, δηλαδή στις 23 Φεβρουαρίου 2012, ημερομηνία κατά την οποία εκδόθηκε ο νόμος 4050/2012. Η αξία αυτή είχε δίχως άλλο επηρεαστεί από τη μείωση της φερεγγυότητας του Ελληνικού Δημοσίου που είχε ήδη αρχίσει στα μέσα του 2010 και συνεχίστηκε μέχρι το τέλος του 2011. Αυτή η μείωση της αγοραίας αξίας των τίτλων των εναγόντων προοιωνιζόταν ότι, στις 20 Αυγούστου 2015, το Δημόσιο δεν θα ήταν σε θέση να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του που απέρρεαν από τις συμβατικές ρήτρες οι οποίες περιλαμβάνονταν στους παλαιούς τίτλους, δηλαδή πριν από την έκδοση του νόμου 4050/2012.

114 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των στοιχείων αυτών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η μείωση της αξίας των επίμαχων χρεογράφων δεν ήταν, σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, δυσανάλογη και ανεπίτρεπτη επέμβαση θίγουσα την ίδια την ουσία του ως άνω κατοχυρωμένου δικαιώματος. Πράγματι, λαμβανομένων υπόψη της φύσης του επίμαχου τίτλου κυριότητας, του μεγέθους της κρίσης του ελληνικού δημοσίου χρέους, της συμφωνίας του Ελληνικού Δημοσίου και της πλειοψηφίας των κατόχων ελληνικών χρεογράφων για ανταλλαγή με υποβάθμιση των εν λόγω τίτλων και των σημαντικών ζημιών που σημειώθηκαν, η επέμβαση αυτή δεν συνιστούσε απαράδεκτη προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας των εναγόντων.

115 Το συμπέρασμα αυτό δεν ανατρέπεται από τα επιχειρήματα που προβάλλουν οι ενάγοντες. Ως εκ τούτου, η διαπίστωση ότι η υποχρεωτική ανταλλαγή και η υποτίμηση της αξίας των επίμαχων χρεογράφων των εναγόντων αποτελούν μέτρα που πηγάζουν από τις αποφάσεις του Ελληνικού Δημοσίου ως φορέα δημόσιας εξουσίας δεν αρκεί για να στοιχειοθετηθεί προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1, του Χάρτη. Το γεγονός ότι τα ομόλογα θεωρούνται γενικά ασφαλή, ιδίως δυνάμει της SolvV, δεν θέτει εν αμφιβόλω την εκτίμηση κατά την οποία η αγορά κρατικών χρεογράφων συνιστά εξ ορισμού συναλλαγή ενέχουσα οικονομικό κίνδυνο (βλ. σκέψη 108 ανωτέρω). Ομοίως, οι οικονομικές ζημίες που προβάλλουν οι ενάγοντες, ακόμη και αν αποδειχθούν, δεν αρκούν για τη στοιχειοθέτηση παράβασης του άρθρου 17, παράγραφος 1, του Χάρτη, δεδομένου ότι τα ομόλογα περιλαμβάνουν υπολειμματική αξία και ότι, χωρίς τις CAC και την αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους που επετεύχθη χάρη σε αυτές, οι πιθανότητες μιας παύσης πληρωμών της Ελληνικής Δημοκρατίας θα είχαν αυξηθεί σημαντικά, οδηγώντας με αυτόν τον τρόπο όχι μόνο σε κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας και κίνδυνο για τη ζώνη του ευρώ, αλλά επίσης σε ακόμη μεγαλύτερη μείωση της αξίας των επίμαχων χρεογράφων των εναγόντων. Τέλος, καθόσον οι ενάγοντες ισχυρίζονται ότι η απόφαση του ΕΔΔΑ της 21ης Ιουλίου 2016, Μαματάς κ.λπ. κατά Ελλάδας (CE:ECHR:2016:0721JUD 006306614), δεν ασκεί επιρροή, διότι αφορά μόνον την απαλλοτρίωση ιδιοκτησίας Ελλήνων ιδιωτών πιστωτών και όχι ιδιωτών πιστωτών μη εγκατεστημένων στην Ελλάδα, πρέπει να σημειωθεί ότι οι ενάγοντες δεν προβάλλουν κανένα πειστικό επιχείρημα προκειμένου να αποδείξουν ότι το ΕΔΔΑ θα είχε κρίνει διαφορετικά αν είχε κληθεί να αποφανθεί ρητώς επί της κατάστασης τέτοιων αλλοδαπών πιστωτών οι οποίοι, έτι περαιτέρω, δεσμεύονταν βάσει του ελληνικού ενοχικού δικαίου από τους ίδιους συμβατικούς όρους όπως και οι Έλληνες πιστωτές.

116 Συνεπώς, ο περιορισμός της αξίας των επίμαχων χρεογράφων των εναγόντων δεν συνιστά δυσανάλογο μέτρο σε σχέση προς τον σκοπό ο οποίος συνίσταται στην προστασία της οικονομίας της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ζώνης του ευρώ από τον κίνδυνο παύσης πληρωμών της Ελληνικής Δημοκρατίας και κατάρρευσης της οικονομίας της. Επομένως, κακώς οι ενάγοντες ισχυρίζονται ότι τα επίμαχα μέτρα συνιστούν παράβαση του άρθρου 17, παράγραφος 1, του Χάρτη. Επιπλέον, ελλείψει παράβασης της εν λόγω διάταξης, δεν μπορεί να προσαφθεί στην ΕΚΤ ότι δεν την κατήγγειλε με την επίμαχη γνώμη.

Επί της παραβάσεως του άρθρου 63 ΣΛΕΕ

117 Οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι η ΕΚΤ όφειλε οπωσδήποτε να έχει επισημάνει με την επίμαχη γνώμη ότι η εφαρμογή του νόμου 4050/2012 συνεπάγεται παράβαση του άρθρου 63 ΣΛΕΕ. Κατά τους ενάγοντες, ο νόμος 4050/2012 οδηγεί σε περιορισμό των κινήσεων κεφαλαίων για τον λόγο ότι η έννοια αυτή πρέπει να ερμηνευθεί ως περιλαμβάνουσα την επιβαλλόμενη διά του νόμου στέρηση των δικαιωμάτων των πιστωτών όταν η στέρηση αυτή δεν βασίζεται σε έγκυρη ρήτρα αναθεώρησης. Η εκροή των κεφαλαίων της εξόφλησης των ληξιπρόθεσμων χρεογράφων καθώς και των τόκων περιορίζεται από το γεγονός ότι οι πιστωτές που δεν έδωσαν τη συγκατάθεσή τους λαμβάνουν, αντί του συνόλου του επενδεδυμένου κεφαλαίου, κλάσματα μόνον του κεφαλαίου αυτού υπό τη μορφή νέων τίτλων ή ομολόγων που θα καταστούν ληξιπρόθεσμα το πρώτον μεταξύ των ετών 2022 και 2042. Οι ενάγοντες θεωρούν ότι ο περιορισμός αυτός δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από λόγους δημοσίας τάξεως κατά την έννοια του άρθρου 65, παράγραφος 1, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι οι πιστωτές που δεν έδωσαν τη συγκατάθεσή τους για τη μείωση της ονομαστικής αξίας των ελληνικών χρεογράφων δεν αποτελούσαν, λόγω των απαιτήσεών τους, απειλή για την επιβίωση του ελληνικού Δημοσίου.

118 Η ΕΚΤ αμφισβητεί τόσο τη δυνατότητα να της καταλογιστεί παράβαση του άρθρου 63 ΣΛΕΕ όσο και την ίδια την ύπαρξη παράβασης της εν λόγω διάταξης εν προκειμένω.

119 Το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ απαγορεύει οποιονδήποτε περιορισμό των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Τέτοιους περιορισμούς συνιστούν, μεταξύ άλλων, μέτρα επιβαλλόμενα από κράτος μέλος τα οποία είναι ικανά να αποτρέψουν, να περιορίσουν ή να παρεμποδίσουν επενδυτές από άλλα κράτη μέλη να επενδύσουν στο εν λόγω κράτος μέλος ή, αντιστρόφως, τα οποία είναι ικανά να αποτρέψουν, να περιορίσουν ή να παρεμποδίσουν επενδυτές του εν λόγω κράτους μέλους να επενδύσουν σε άλλα κράτη μέλη [πρβλ. αποφάσεις της 26ης Σεπτεμβρίου 2000, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-478/98, EU:C:2000:497, σκέψη 18, της 23ης Οκτωβρίου 2007, Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-112/05, EU:C:2007:623, σκέψη 19, και της 26ης Μαΐου 2016, NN (L) International, C-48/15, EU:C:2016:356, σκέψη 44].

120 Η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων που κατοχυρώνεται στο άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις ελευθερίες της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 1ης Ιουλίου 2010, Dijkman και Dijkman-Lavaleije, C-233/09, EU:C:2010:397, σκέψεις 40 και 41, και της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth, C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157, σκέψη 66), ο σεβασμός των οποίων επιβάλλεται τόσο στα κράτη μέλη όσο και στα θεσμικά όργανα της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 29ης Φεβρουαρίου 1984, Rewe-Zentrale, 37/83, EU:C:1984:89, σκέψη 18, της 2ας Μαρτίου 2010, Arcelor κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, T-16/04, EU:T:2010:54, σκέψη 177, και της 12ης Δεκεμβρίου 2012, Ευρωπαϊκή Δυναμική κατά EFSA, T-457/07, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2012:671, σκέψη 36) και, συνεπώς, και στην ΕΚΤ.

121 Ανεξάρτητα από το ζήτημα αν η εφαρμογή του νόμου 4050/2012 είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των κινήσεων κεφαλαίων κατά την έννοια του άρθρου 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, διαπιστώνεται ότι ένας τέτοιος περιορισμός, εάν είχε αποδειχθεί, θα δικαιολογείτο από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος.

122 Πράγματι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων μπορεί να περιοριστεί από εθνική κανονιστική ρύθμιση υπό την προϋπόθεση ότι η τελευταία δικαιολογείται, βάσει αντικειμενικών λόγων ανεξάρτητων από την προέλευση των οικείων κεφαλαίων, από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος και ότι τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, πράγμα που προϋποθέτει ότι είναι κατάλληλη για την επίτευξη του θεμιτώς επιδιωκόμενου σκοπού και ότι δεν βαίνει πέραν του μέτρου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού (βλ. απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, SEGRO και Horváth, C-52/16 και C-113/16, EU:C:2018:157, σκέψη 76 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

123 Εν προκειμένω, τα επίμαχα μέτρα δικαιολογούνταν από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος. Πράγματι, όπως εκτέθηκε με τη σκέψη 111 ανωτέρω, ο νόμος 4050/2012 εκδόθηκε υπό πραγματικά εξαιρετικές περιστάσεις, δεδομένου ότι, ελλείψει αναδιάρθρωσης, το ενδεχόμενο μιας βραχυπρόθεσμης χρεοκοπίας της Ελληνικής Δημοκρατίας, έστω και επιλεκτικής, δεν μπορούσε να αποκλεισθεί. Επιπλέον, όπως εξηγείται στις σκέψεις 105 και 106 ανωτέρω, τα επίμαχα μέτρα σκοπούσαν στη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της. Ο σκοπός αυτός συνιστά επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος.

124 Επιπλέον οι ενάγοντες δεν απέδειξαν ότι τα επίμαχα μέτρα ήταν δυσανάλογα. Τα μέτρα αυτά κατέστησαν εφικτή την αποκατάσταση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της ενώ δεν αποδεικνύεται ότι υπερέβησαν το αναγκαίο μέτρο για την αποκατάσταση της σταθερότητας αυτής. Ειδικότερα, η συμμετοχή των ιδιωτών πιστωτών στην ανταλλαγή ελληνικών χρεογράφων σε αποκλειστικά εθελοντική βάση –όπως προτείνουν οι ενάγοντες– δεν θα είχε μπορέσει να εξασφαλίσει την επιτυχία της εν λόγω ανταλλαγής τίτλων. Πράγματι, σε περίπτωση μη εξασφάλισης της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των ιδιωτών πιστωτών, λίγοι εκ των πιστωτών αυτών θα είχαν αποδεχθεί την εν λόγω ανταλλαγή λαμβανομένου υπόψη του επακόλουθου ηθικού κινδύνου, δηλαδή του γεγονότος ότι θα επωμίζονταν τις συνέπειες των κινδύνων που θα αναλάμβαναν οι πιστωτές οι οποίοι δεν συμμετείχαν στην ανταλλαγή ελληνικών χρεογράφων. Ωστόσο, η επιτυχία της ανταλλαγής τίτλων αποτελούσε προϋπόθεση της αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους, η οποία με τη σειρά της ήταν αναγκαία για τη σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος της ζώνης του ευρώ.

125 Ως εκ τούτου, κακώς οι ενάγοντες προσάπτουν στην ΕΚΤ ότι δεν κατήγγειλε, με την επίμαχη γνώμη, παραβίαση της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων κατά την έννοια του άρθρου 63 ΣΛΕΕ.

Επί της παραβάσεως του άρθρου 124 ΣΛΕΕ

– Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

126 Οι ενάγοντες διατείνονται ότι η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη το άρθρο 124 ΣΛΕΕ καθόσον επέβαλε στους πιστωτές που δεν έδωσαν τη συγκατάθεσή τους υποχρεωτική ανταλλαγή των υφιστάμενων ελληνικών χρεογράφων τους με νέους τίτλους.

127 Η ΕΚΤ αμφισβητεί τόσο τον ισχυρισμό ότι η ίδια παρέβη το άρθρο 124 ΣΛΕΕ όσο και τον ισχυρισμό ότι η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη τη διάταξη αυτή. Επιπλέον, η ΕΚΤ θεωρεί ότι προσβλήθηκαν τα δικαιώματά της άμυνας ως προς τα σημεία 55 και 56 του παραρτήματος Α.8 που μνημονεύουν οι ενάγοντες, δεδομένου ότι τα σημεία αυτά δεν περιλαμβάνονταν στο δικόγραφο της προσφυγής.

– Επί των δικαιωμάτων άμυνας της ΕΚΤ

128 Με το δικόγραφο της προσφυγής, οι ενάγοντες υποστήριξαν ότι η Επιτροπή επιβεβαίωσε ότι, σε περίπτωση απαλλοτρίωσης, συντρέχει παράβαση του άρθρου 124 ΣΛΕΕ. Προς στήριξη του ισχυρισμού αυτού, οι ενάγοντες παρέπεμψαν στα σημεία 55 και 56 των παρατηρήσεων της Επιτροπής, της 19ης Αυγούστου 2013, οι οποίες υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο στο πλαίσιο των υποθέσεων C-226/13, C-245/13 και C-247/13, και επισυνάπτονται ως παράρτημα Α.8. Όμως, τα σημεία 55 και 56 των ως άνω παρατηρήσεων δεν συμπεριλήφθηκαν στο παράρτημα Α.8, διότι οι σελίδες 13 έως 15 των εν λόγω παρατηρήσεων έλειπαν. Από τα στοιχεία αυτά η ΕΚΤ συνάγει ότι δεν μπόρεσε να ασκήσει τα δικαιώματά της άμυνας ως προς τα σημεία αυτά.

129 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι από την αρχή της ελευθερίας αποδείξεως προκύπτει ότι οι διάδικοι ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου δικαιούνται, κατ' αρχήν, να επικαλούνται, ως αποδεικτικά στοιχεία, έγγραφα τα οποία προσκομίστηκαν σε άλλη ένδικη διαδικασία. Εάν ο διάδικος απέκτησε πρόσβαση στα ως άνω έγγραφα με σύννομο τρόπο και αυτά δεν είναι εμπιστευτικά, η ορθή απονομή της δικαιοσύνης δεν κωλύει την προσκόμισή τους ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 4ης Ιουλίου 2017, European Dynamics Luxembourg κ.λπ. κατά Οργανισμού Σιδηροδρόμων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, T-392/15, EU:T:2017:462, σκέψη 55).

130 Επιπλέον, επισημαίνεται ότι οι ενάγοντες προσκόμισαν τις σελίδες που έλειπαν από το παράρτημα Α.8 με το υπόμνημα απάντησης (βλ. παράρτημα C.5), οπότε η ΕΚΤ μπόρεσε να λάβει θέση επί των σημείων αυτών με το υπόμνημα ανταπάντησης καθώς και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Επιπλέον, το επιχείρημα που προβάλλουν οι ενάγοντες δεν βασίζεται μόνο στο παράρτημα Α.8, αλλά και στο παράρτημα Α.9. Πάντως, τα σημεία 48 και 49 του παραρτήματος αυτού που περιλαμβάνει τις παρατηρήσεις της Επιτροπής της 21ης Φεβρουαρίου 2014, οι οποίες υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο στην υπόθεση C-578/13, είναι πανομοιότυπα με τα σημεία 55 και 56 των παρατηρήσεων της Επιτροπής της 19ης Αυγούστου 2013, που συμπεριλήφθηκαν στο παράρτημα C.5.

131 Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, η ΕΚΤ κακώς ισχυρίζεται ότι προσβλήθηκαν τα δικαιώματά της άμυνας και ότι η επιχειρηματολογία των εναγόντων που στηρίζεται στα σημεία 55 και 56 του παραρτήματος Α.8 πρέπει να απορριφθεί.

– Επί του άρθρου 124 ΣΛΕΕ

132 Δυνάμει του άρθρου 124 ΣΛΕΕ, απαγορεύεται κάθε μέτρο που θεσπίζει προνομιακή πρόσβαση των θεσμικών και λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης, των κεντρικών κυβερνήσεων, των περιφερειακών, τοπικών ή άλλων δημόσιων αρχών, των άλλων οργανισμών δημοσίου δικαίου ή των δημόσιων επιχειρήσεων των κρατών μελών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εφόσον δεν υπαγορεύεται από λόγους προληπτικής εποπτείας.

133 Οι ενάγοντες εκτιμούν ότι, δυνάμει της διάταξης αυτής, καθώς και του κανονισμού (ΕΚ) 3604/93 του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 1993, για τον προσδιορισμό των εννοιών που είναι αναγκαίες για την εφαρμογή της απαγόρευσης της προνομιακής πρόσβασης που αναφέρονται στο άρθρο [124 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 1993, L 332, σ. 4), τα κράτη μέλη δεν μπορούν, μέσω μέτρων δημόσιας εξουσίας, να παρέχουν στον δημόσιο τομέα προνομιακή πρόσβαση σε πιστωτικά ιδρύματα. Όμως, κατά τους ενάγοντες, μεταξύ των πιστωτών που δεν έδωσαν τη συγκατάθεσή τους για την αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους περιλαμβάνονταν, ιδίως, πιστωτικά ιδρύματα τα οποία συνιστούν «χρηματοπιστωτικά ιδρύματα», κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 3604/93, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, πρώτη περίπτωση, της πρώτης οδηγίας 77/780/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1977, περί του συντονισμού των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση της δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/002, σ. 3). Κατά τους ενάγοντες, η υποχρεωτική ανταλλαγή ελληνικών χρεογράφων που θεσπίστηκε με τον νόμο 4050/212 ανάγκασε τα εν λόγω χρηματοπιστωτικά

ιδρύματα να λάβουν τα νέα κρατικά χρεόγραφα με όρους προδήλως αντίθετους προς τους όρους της αγοράς. Ως εκ τούτου, η εν λόγω ανταλλαγή συνιστά παράβαση του άρθρου 124 ΣΛΕΕ. Προς στήριξη του επιχειρήματος αυτού, οι ενάγοντες επισημαίνουν, αφενός, ότι, κατά τον χρόνο της υποχρεωτικής ανταλλαγής ελληνικών χρεογράφων τον Μάρτιο του 2012, τα «νέα» χρεόγραφα είχαν ονομαστική αξία που αντιστοιχούσε μόλις στο 46,5 % των «παλαιών» χρεογράφων και, αφετέρου, ότι, από οικονομικής απόψεως, οι εν λόγω «νέοι» τίτλοι είχαν αξία που αντιστοιχούσε μόνο στο 21,5 % των εν λόγω «παλαιών» τίτλων (βλ. απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας της 22ας Μαρτίου 2014).

134 Επομένως, οι ενάγοντες προσάπτουν, κατ' ουσίαν, στην ΕΚΤ ότι διέπραξε κατάφωρη παράβαση παραλείποντας να καταγγείλει ότι το σχέδιο νόμου 4050/2012 συνεπαγόταν παράβαση του άρθρου 124 ΣΛΕΕ.

135 Εντούτοις, αφενός, ο νόμος 4050/2012 δεν παρέχει σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προνομιακή πρόσβαση αντίθετη προς το άρθρο 124 ΣΛΕΕ.

136 Πράγματι, το άρθρο 124 ΣΛΕΕ απαγορεύει κάθε μέτρο –μη υπαγορευόμενο από λόγους προληπτικής εποπτείας– το οποίο παρέχει, ιδίως στα κράτη μέλη, προνομιακή πρόσβαση στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, προκειμένου να παροτρύνει τα κράτη μέλη να ακολουθούν υγιή δημοσιονομική πολιτική αποφεύγοντας το ενδεχόμενο η νομισματική χρηματοδότηση των δημοσίων ελλειμμάτων ή η προνομιακή πρόσβαση των δημοσίων αρχών στις χρηματοπιστωτικές αγορές να οδηγήσουν σε υπερχρέωση ή σε υπερβολικά ελλείμματα των κρατών μελών (πρβλ. πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 3604/93 και απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2015, Bara κ.λπ., C-201/14, EU:C:2015:638, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

137 Ο νόμος 4050/2012 δεν αποσκοπεί όμως στη διόγκωση του χρέους της Ελληνικής Δημοκρατίας, αλλά, αντιθέτως, στη μείωσή του, λαμβανομένου υπόψη του υπερβολικού του ύψους, τούτο δε μέσω υποτίμησης της αξίας των διακρατούμενων από τους ενάγοντες τίτλων.

138 Επιπλέον, η έκδοση του νόμου 4050/2012 δικαιολογείται από λόγους προληπτικής εποπτείας σύμφωνα με το άρθρο 124 ΣΛΕΕ. Πράγματι, το άρθρο 2 του κανονισμού 3604/93 ορίζει τους λόγους αυτούς ως λόγους που θεμελιώνουν τις εθνικές, νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις ή διοικητικές πράξεις που εκδίδονται βάσει του δικαίου της Ένωσης ή εναρμονίζονται με αυτό, και οι οποίες αποσκοπούν στην προώθηση της σταθερότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με στόχο την ενίσχυση της σταθερότητας του όλου χρηματοπιστωτικού συστήματος και την προστασία των πελατών των εν λόγω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Εν προκειμένω, το σχέδιο νόμου 4050/2012 συνέβαλε στη διαφύλαξη τόσο των δημόσιων οικονομικών της Ελλάδας όσο και της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος της ζώνης του ευρώ (βλ. σκέψεις 105 και 106 ανωτέρω).

139 Αφετέρου, το άρθρο 124 ΣΛΕΕ δεν αποσκοπεί στην προστασία των εναγόντων και δεν τους παρέχει δικαιώματα.

140 Όπως όμως εκτέθηκε με τη σκέψη 77 ανωτέρω, δεν μπορεί να γίνει δεκτός ως βάση αιτήματος αποζημίωσης ένας κανόνας δικαίου που δεν απονέμει δικαιώματα στο άτομο που τον επικαλείται. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει δεκτός ένας κανόνας ο οποίος δεν προστατεύει το πρόσωπο από την παρανομία την οποία επικαλείται, αλλά προστατεύει άλλο πρόσωπο. Ένας κανόνας δικαίου έχει αντικείμενο την απονομή δικαιωμάτων σε ιδιώτες όταν συνεπάγεται πλεονέκτημα δυνάμενο να θεωρηθεί ως κεκτημένο δικαίωμα, που έχει ως αποστολή την προστασία των συμφερόντων των ιδιωτών, ή όταν προβαίνει στη χορήγηση δικαιωμάτων στους ιδιώτες το περιεχόμενο των οποίων μπορεί να προσδιοριστεί επαρκώς (βλ. απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2005, Cofradía de pescadores «San Pedro de Bermeo» κ.λπ. κατά Συμβουλίου, T-415/03, EU:T:2005:365, σκέψη 86 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Εν προκειμένω, ο κανόνας του άρθρου 124 ΣΛΕΕ αποσκοπεί στην προστασία των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και των κρατών μελών από τους δημοσιονομικούς κινδύνους που συναρτώνται με την προνομιακή πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η

απαγόρευση του άρθρου 124 ΣΛΕΕ σκοπεί επομένως στην προστασία όχι των ιδιωτών και των επιχειρήσεων όπως οι ενάγοντες εν προκειμένω, αλλά της ίδιας της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των κρατών μελών, από συμπεριφορές οι οποίες ενδέχεται να υπονομεύσουν την οικονομική και χρηματοπιστωτική σταθερότητα της Ένωσης στο σύνολό της.

141 Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το άρθρο 124 ΣΛΕΕ απονέμει δικαιώματα στους ενάγοντες, οπότε αυτοί δεν μπορούν να το επικαλεστούν προς στήριξη του αιτήματός τους αποζημίωσης.

142 Για όλους αυτούς τους λόγους, οι ενάγοντες κακώς επικαλούνται την ύπαρξη παρανομίας που στοιχειοθετεί ευθύνη της ΕΚΤ έναντι αυτών, λόγω του ότι η ΕΚΤ δεν κατήγγειλε παράβαση του άρθρου 124 ΣΛΕΕ εν προκειμένω.

143 Δεδομένου ότι οι προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση της εξωσυμβατικής ευθύνης της ΕΚΤ πρέπει να συντρέχουν σωρευτικώς, η αγωγή πρέπει να απορρίπτεται στο σύνολό της όταν δεν πληρούται έστω και μία μόνο από τις εν λόγω προϋποθέσεις (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2017, Nausicaa Anadyomène και Banque d'escompte κατά ΕΚΤ, T-749/15, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:21, σκέψη 68 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

144 Εν προκειμένω, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι από κανένα εκ των επιχειρημάτων που προέβαλαν οι ενάγοντες δεν προέκυψε ότι η ΕΚΤ διέπραξε κατάφωρη παράβαση κανόνων δικαίου που απονέμουν δικαιώματα σε ιδιώτες. Κατά συνέπεια, τα αιτήματα αποζημίωσης των εναγόντων πρέπει να απορριφθούν για τον λόγο αυτόν και μόνο, χωρίς να κρίνεται αναγκαία η εκτίμηση του υποστατού της ζημίας και της ύπαρξης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της προσαπτόμενης συμπεριφοράς της ΕΚΤ και της προβαλλόμενης ζημίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

145 Κατά το άρθρο 134, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι οι ενάγοντες ηττήθηκαν, πρέπει να καταδικασθούν στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της ΕΚΤ.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την προσφυγή.

2) Καταδικάζει τους Frank Steinhoff και Ewald Filbry, τη Vereinigte Raiffeisenbanken Gräfenberg-Forchheim-Eschenau-Heroldsberg eG, τον Werner Bäcker και την EMB Consulting SE στα δικαστικά έξοδα.

Frimodt Nielsen Kreuschitz Półtorak

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 23 Μαΐου 2019.

(υπογραφές)